

ภาคที่ 2

อารยธรรมโรมัน : ประวัติศาสตร์และอารยธรรม

ເອາກຸສຕູສ : ຂີ່ຈາກ ອົ້ວຄະເຕວີຍນ

บทที่ 1

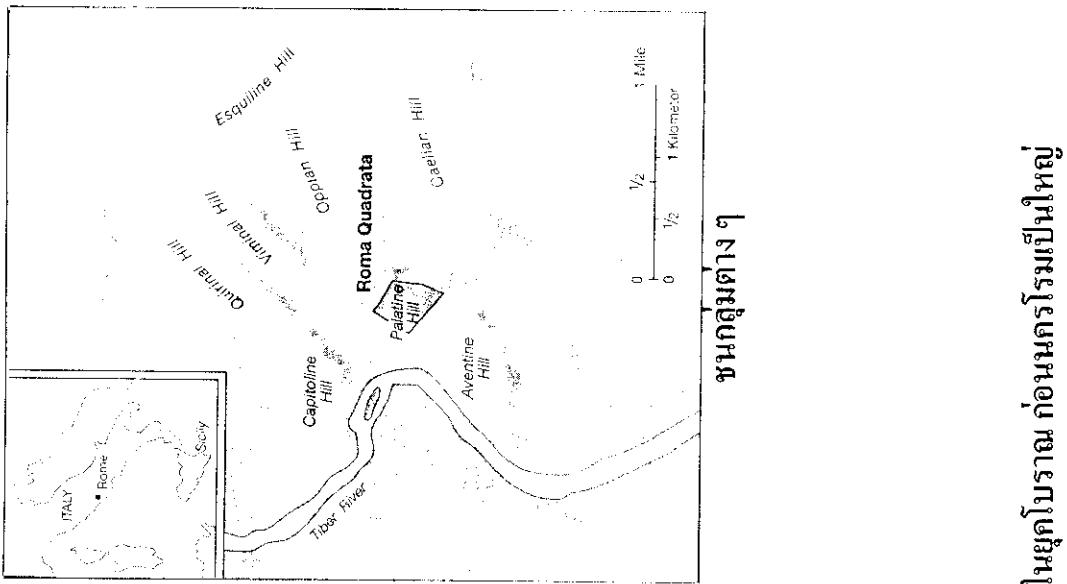
โรม : จากชุมชนสู่นครรัฐ

ความเจริญแบบกรีซที่แม้จะยังไหอยู่เป็นที่นิยมเพียงใด ยากนักที่จะเป็นความเจริญที่พัฒนาต่อไปอย่างสืบต่อเนื่อง ทรงพลังแข็งแกร่ง จนถูกมองเป็นต้นแบบอารยธรรมตะวันตกได้ถ้าปราศจากอัจฉริยภาพแห่งชาวอิตาลีในยุคโบราณที่เรียกกันว่า ชาวโรมัน (Roman, ชาวกรุงโรม) อารยธรรมกรีกเปรียบเสมือนเพชรคอมกล้าดีมากกว่า ที่ชาวโรมันได้ใช้อัจฉริยภาพเจียระไนจนส่งประกายสว่างสูงค่าเกินประมาณ จริงอยู่ ความเจริญอาจจะมาถึงภูมิภาคเมดิเตอร์เรเนียนช้านาน แต่เมื่อมานถึงแล้ว อารยธรรมของกรีซและอิตาลีโรมันก็ถูกมองเป็นอารยธรรมที่ได้พัฒนาอย่างประสานกันเป็นหนึ่ง จนยากที่จะวิเคราะห์แยกออกจากกันได้ ทั้งสองอารยธรรมได้เป็นฐานรากอันมั่นคงแก่ชาวโรมันในการสร้างสรรค์อารยธรรมตะวันตก อารยธรรมกรีกและโรมันคือต้นแบบประดุจราภิภัคของอารยธรรมตะวันตก ได้เชื่อว่าเป็นอารยธรรมต้นแบบหรืออารยธรรมคลาสสิก (Classic) ก่อเกิดและเติบใหญ่เต็มที่ในภูมิภาคทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

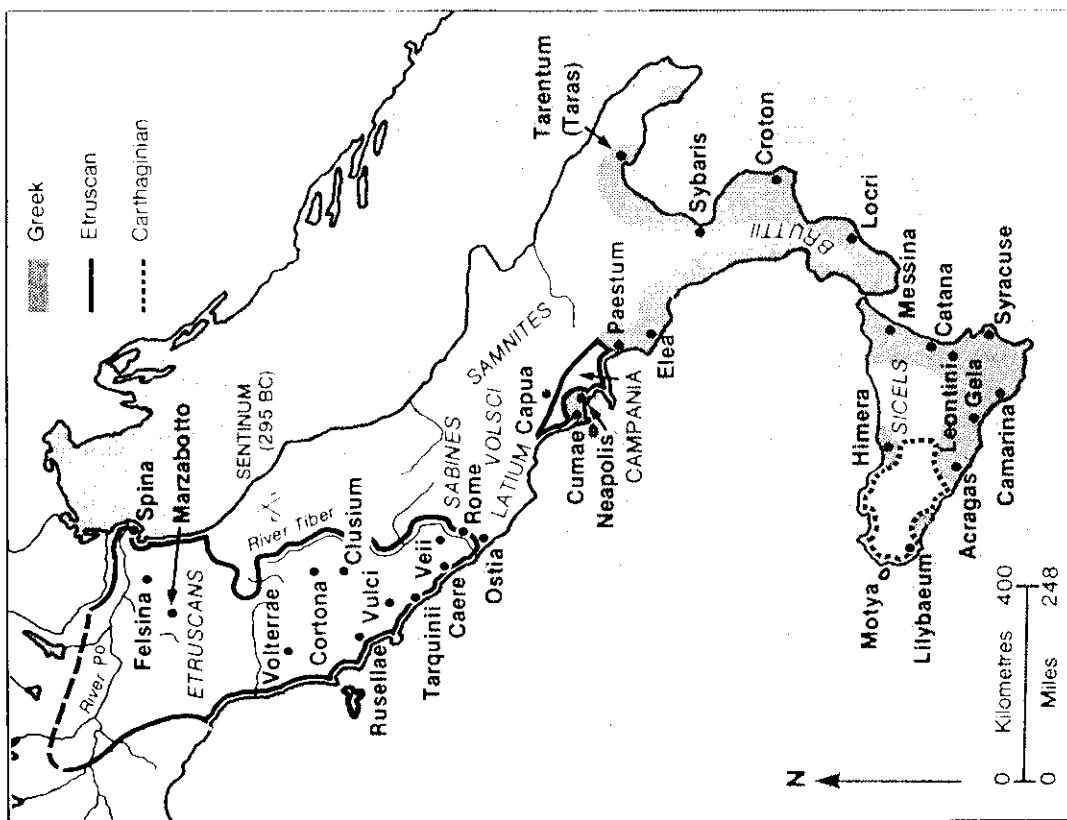
ภูมิศาสตร์

อารยธรรมโรมันได้ก่อเกิดขึ้นในคาบสมุทรอิตาลี ซึ่งอยู่ในภูมิภาคทะเลเมดิเตอร์เรเนียนภาคตะวันตก คาบสมุทรแห่งนี้ได้ถูกมองเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจอันยิ่งใหญ่ของจักรวรดิหนึ่งของโลกคือ จักรวรดิโรมัน (The Roman empire) คาบสมุทรอิตาลีตั้งอยู่ตรงศูนย์กลางของแอ่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (Mediterranean Basin) อิตาลีและเกาะซิซิลี (Sicily, อยู่ทางทิศใต้ปลายคาบสมุทรอิตาลี) ได้แบ่งแยกแอ่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนออกเป็นสองภาค อิตาลีและซิซิลีเองก็เป็นจุดรวมสำคัญ (Focal point) ระหว่างสองภาคนั้น

คาบสมุทรอิตาลีประกอบด้วยแม่น้ำ ที่รันชาญผ่านทะเล (Coastal plains) เทือกเขาลุ่มแม่น้ำและแม่น้ำใหญ่น้อย เทือกเขาสำคัญคือ เทือกเขาแอปเปนไนส์ (Apennines) ซึ่งแยกออกมาจากเทือกเขาแอลป์ส (Alps) เทือกเขาแอปเปนไนส์นั้นปกป้องอิตาลีในภาคเหนือ และเป็นเส้นทางเชื่อมต่อในการบุกรุกเข้าสู่ประเทศ เหนือขึ้นไปจากเทือกเขาแอปเปนไนส์คือ ลุ่มแม่น้ำ

อิตาลีในยุคโบราณ ก่อนหน้ากรีกและโรมัน

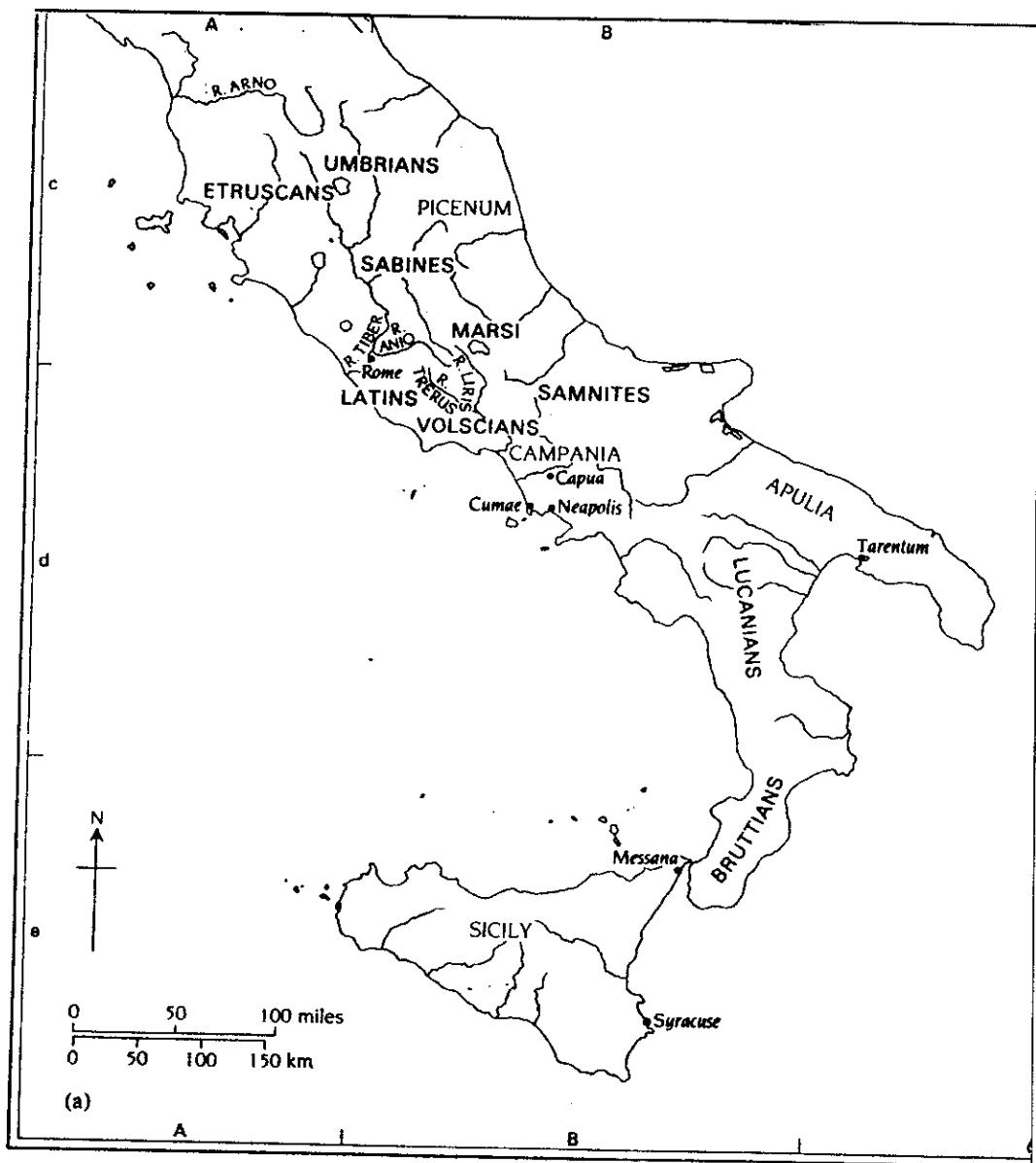
โปลี (Po Valley) เทือกเขาแอลป์ในสัมภพดอยาวยุคก่อนอิฐก่อตั้งเมืองกรุงโรม (Rome) จึงต้องหันหน้าออกสู่ทะเลเมดิเตอร์เรเนียนทางทิศตะวันตกไปสู่ประเทศเป็นและทวีปแอฟริกาหนึ่งมากกว่าจะหันไปสู่กรีซทางทิศตะวันออก

อิตาลีมีภูมิอากาศกึ่งร้อน (Subtropical Climate) ในฤดูร้อน อากาศร้อนแห้ง น้ำน้อย แหล่งน้ำน้อยใหญ่แม่น้ำแม่น้ำของบางสายก็มีน้ำน้อย บางสายถึงขนาดแห้งขอด สภาพภูมิอากาศเช่นนี้ทำให้แม่น้ำส่วนใหญ่ไม่เหมาะสมที่จะใช้เป็นเส้นทางเดินเรือ ในฤดูหนาว ฝนตกชุก อากาศหนาวเย็นมากชื้น (Cold wet)

โดยลักษณะภูมิศาสตร์แล้ว อิตาลีมีชายฝั่งทะเลตะวันออกที่มีดินไม่อุดมสมบูรณ์ ชายฝั่งทะเลไม่มีท่าเรือ (Harbours) ดี ชายฝั่งทะเลตะวันตกโดยเฉพาะในภาคกลาง ดินดีอุดม มีท่าเรือดี ที่ร้านค้าในภาคกลางฝั่งทะเลตะวันตกที่สำคัญคือ เอตรูเรีย (Etruria) และกัมปานีย (Campania) มีการเพาะปลูกข้าวตามที่ลุ่มต่ำ (Lowlands) ของอิตาลี การเพาะปลูกบนพื้นที่สูงต้องอาศัยน้ำหินและลายในหน้าร้อน มีการเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะแกะ มักจะเลี้ยงสัตว์บนไร่นาหลังเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ตามทุ่งหญ้า (Grassland) และบนภูเขาสูง นี้คือระบบการเลี้ยงสัตว์ข้าวที่ (Transhumance system) ต้องเกี่ยวข้องกับการต้อนผู้สัตว์เข้าลงตามข้าง ๆ ลุ่มน้ำและหุบเขา หรือต้อนผู้สัตว์ไปไกล

การตั้งถิ่นฐานในความสมุทรอิตาลี

การศึกษาเรื่องการตั้งถิ่นฐานในอิตาลีในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ต้องอาศัยการศึกษาวิจัยทางโบราณคดีเป็นสำคัญ หลักฐานทางโบราณคดีได้พิสูจน์ว่า มีชนมากหลายชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานในอิตาลี แต่มีวัฒนธรรมอะไรและมีความสัมพันธ์กันอย่างไร เป็นเรื่องที่ยังมีความน้อย ยกที่จะสร้างประวัติศาสตร์ได้ มีข้อสังเกตแต่เพียงว่า อิตาลีเป็นดินแดนของชนหลายชาติพันธุ์ ในยุคประวัติศาสตร์ ชนหลายชาติพันธุ์สืบมาจากการในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ดังเช่น ชาวลิกูเรีย (Liguria, Ligurian) ในภาคเหนือสืบเชื้อสายมาจากผู้คนของยุคก่อนใหม่ ได้รับอิทธิพลความเชื่อมโยงภูมิภาคทะเลเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออกจำนวนมาก

ชนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในฐาน

ในระหว่าง 1,200 ปี – 750 ปี ก.ค.ศ. มีข้อเท็จจริงพื้นฐานแล้วว่า ผู้คนพูดภาษาตระกูลอินโด-ยุโรเปียน (Indo-European) อยู่พื้นที่กลุ่ม ๆ เข้าไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณเทือกเขาแอลป์ ในส่วนที่เป็นเมืองและกลุ่มอินโด-ยุโรเปียนรู้จักผลิตโลหะแล้ว โดยได้รับความรู้จากยุโรปตะวันตกที่อุดมด้วยแร่ธาตุ วัฒนธรรมของสัมฤทธิ์ของยุโรปตะวันตกได้แผ่ขยายขึ้นไปในอิตาลีในระหว่าง 1,500 ปี – 1,000 ปี ก.ค.ศ. ชาวอิตาลีกลุ่มต่าง ๆ รู้จักใช้ทองสัมฤทธิ์ในการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้และอาวุธเพื่อใช้งานและเพื่อเป็นสินค้าส่งออก ขายให้แก่บรรดานครในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออก อาทิ นครไมซีนี เกาะครีต นากซอส (Naxos) คอร์ฟู (Corfu) เป็นต้น แร่ธาตุคิบุก ทองสัมฤทธิ์ เงินแท่งและเหล็ก ที่เป็นสินค้าออกที่สำคัญ เช่นกัน ในภาคใต้ของอิตาลี ผู้คนนิยมซื้อมีดและเครื่องประดับทองสัมฤทธิ์จากกรีซด้วย

ความรู้เรื่องการผลิตเหล็กเริ่มปรากฏช่วงกันตั้งแต่ 1,000 ปี ก.ค.ศ. ดังปรากฏหลักฐาน อารยธรรมจากการขุดแต่งที่หมู่บ้านวิลลนาโววา (Villanova) ใกล้กรุงโบโลญญา (Bologna) หมู่บ้านแสดงการตั้งถิ่นฐานใหญ่โต มีลักษณะสถาปัตยช้อนช้อน แต่ยังสืบคันไม้ได้ว่า ชนกลุ่มใดเป็นเจ้าของอารยธรรมเหล็กของหมู่บ้านนี้ หมู่บ้านรู้จักการใช้เหล็ก นิยมการเผาศพและเก็บถ้าอังหาริมในภาชนะขนาดใหญ่ เป็นแจกันมีเชิง (Urns)

เมื่อประมาณ 1,000 ปี ก.ค.ศ. แม้จะมีชนชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานในอิตาลี แต่มีเพียงชนกลุ่มต่อไปนี้เท่านั้นที่มีบทบาทร่วมกันในการสร้างประวัติศาสตร์อิตาลีในยุคก่อนแก่

1. ชาวกรีก

ประวัติศาสตร์อิตาลีได้เริ่มต้นหน้าแรกเมื่อชาวกรีกตั้งถิ่นฐานเป็นนิคมขนาดใหญ่ในอิตาลีภาคใต้ (โดยเฉพาะในดินแดน塔伦图姆, Tarentum, และนครเนเปิลส์, Naples) และภาคซีซิลี (โดยเฉพาะนครสำคัญของเกาะคือ นครซีราคิวส์, Syracuse) เป็นคลื่นอพยพครั้งใหญ่ในศตวรรษที่ 8 ก.ค.ศ. ซึ่งเป็นยุคก่อนกรีซ (Archaic Age) เหตุผลสำคัญเบื้องหลัง การอพยพคือ การแสวงหาแร่ธาตุ ผลผลิตธรรมชาติ ที่ดิน และการแสวงหาดินแดนเพื่อระบบการค้ากรีกและรับความตึงเครียดในสังคมอันสืบเนื่องมาจากการปั่นห้ามชาติ

กรีกโบราณ เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การตั้งถิ่นฐานในต่างแดนเพื่อประโยชน์ทางการค้าและปกป้องเส้นทางการค้า ผู้ตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่จึงเป็นพ่อค้าและนักสำรวจ

ดินแดนอิตาลีภาคใต้ตั้งแต่บริเวณอ่าวเนเปิลส์ไปจนถึงอ่าวtaranto ซึ่งเป็นดินแดนที่ชาวกรีกตั้งถิ่นฐานนั้น ได้ชื่อว่า กรีซใหม่ หรือมหากรีซ (Greater Greece) ภาษาละตินว่า มัณฑลกรีก (Magna Graecia) ทั้งมหากรีซและซิซิลีถือได้ว่าเป็นกรีซตะวันตก (Western Greece) ในศตวรรษที่ 7 บรรดานครกรีกในภาคซิซิลีประสบความสำเร็จมากกว่ากรีซบนแผ่นดินอิตาลีได้ นครซีราคิสเป็นนครยิ่งใหญ่ที่สุดของภาคซิซิลี และเป็นนครหนึ่งในบรรดานครที่มั่งคั่งที่สุดในโลกกรีก

ตามวัฒนธรรมการเมืองกรีก บรรดานครในนิคมกรีกในอิตาลีภาคใต้และภาคซิซิลีล้วนเป็นนครใหม่และเป็นอิสระตั้งแต่แรกแล้ว มีความสัมพันธ์และความผูกพันใกล้ชิดกับแผ่นดินกรีซมาตรฐาน สถาบันหลักในสังคมเป็นสถาบันหลักแบบกรีซ ชนชั้นเจ้าที่ดินเป็นชนชั้นสูงผู้ปกครองนคร (Landed Aristocracy) กรีซตะวันตกติดต่อกับชาวกรีซตะวันออกซึ่งเป็นแผ่นดินเกิด สินค้าเข้าที่สำคัญของซิซิลีคือ สินค้าประเภทอาหาร ซิซิลีเองก็ส่งอาหารเป็นสินค้าออกเช่นกัน โดยเฉพาะประเภทข้าวสาลีไปขายแก่ทวีปแอฟริกาเหนือ อิตาลีและกรีซตะวันออก ชาวกรีซตะวันตกได้ร่วมกิจกรรมสำคัญกับชาวกรีซตะวันออกด้วย ดังเช่น การร่วมงานเทศกาลงานรื่นเริง โดยเฉพาะการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก

บรรดานครกรีกในกรีซตะวันตกได้เผยแพร่อารยธรรมกรีกในอาณาเขตอย่างมีนัยนาฏที่สำคัญในชีวิตวัฒนธรรมของโลกกรีกด้วย ดังปรากฏว่า นักปรัชญาชาวบันทิตกรีกจากกรีซตะวันออกนิยมใช้ชีวิตในกรีซตะวันตก เช่น กวีลือชื่อ สเตซิโครัส (Stesichorus) พีทา戈รัส (Pythagoras) พร้อมสาวกทั้งหลายและนักปรัชญาเอมพีโดคลิส (Empedocles) จอร์จิอัส (Gorgias) นักปรัชญาโซฟิสต์ ได้ใช้ชีวิตในภาคซิซิลี โกรตัน (Croton) มีสถาบันแพทยศาสตร์กรีก ความสัมพันธ์ระหว่างกรีซตะวันตกกับกรีซตะวันออกนั้น ถือว่าเป็นความสัมพันธ์ของกรีซหนึ่งเดียวกัน แม้จะมีการสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่งคั่งแข่งกันก็ตาม

ความเจริญและความมั่งคั่งของกรีซตะวันตก ย่อมทำให้เกิดการต่อสู้เย่งชิงผลประโยชน์ระหว่างกรีซผู้ครอบครองกับกลุ่มนชนอื่น ผู้ช่วงชิงที่สำคัญคือ ชาวนิเบียนแห่งทวีปแอฟริกาที่เรียกว่า คาร์ทาก (Carthage) คาดว่าเป็นที่หมายปองมากที่สุดคือ ภาคซิซิลี เพราะชาวกรี

เจาเองได้ตั้งถิ่นฐานในเกาะซิซิลีตะวันตกด้วย กรีซตะวันตกโดยเนพะซิซิลีจึงรับไม่ได้ที่ญุดหบยอนกับพวคกร์เจจ อีกทั้งยังแตกสามัคคีรับราช่าเพื่อกันเอง ความมั่นคงลดน้อยถอยลงจนจำเป็นต้องเสริมกำลังรบ เป็นเหตุให้นกรนเมืองอิทธิพลสูงขึ้นในคร ตั้งแต่ศตวรรษที่ 6 ก.ค.ศ. ระบบบรรหายปราภูทัวไปตามนครกรีกของกรีซตะวันตก กัยเอเรนส์และภัยคาร์เจในศตวรรษที่ 5 ได้ทำให้สถาบันประชาธิปไตยของบรรดานครกรีกในกรีซตะวันตกตกลงมา กเว็นแห่งเดียวคือ ตารันโต หรือtaras (Taras) ที่ยังมีถิ่นที่อยู่เดิม

2. ชาวкар์เจ (Carthage)

ชนชาวкар์เจคือชนชาวพินิเซียน (Phoenicians) ผู้อพยพมาจากชายฝั่งทะเลของเลบานอน (Lebanon) ปัจจุบัน โดยเฉพาะจากนครซีดอน (Sidon) ไทร์ (Tyre) และบีบโลส (Byblos) ไปตั้งถิ่นฐานในทวีปแอฟริกาเหนือ การตั้งถิ่นฐานเริ่มต้นขึ้นเมื่อประมาณศตวรรษที่ 8 ก.ค.ศ. ในระยะเวลาเดียวกันกับที่ชาวกรีกตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคเมดิเตอร์เรเนียนตะวันตก โดยมีจุดมุ่งหมายเบื้องต้นคือ การแสวงหาแร่เงินและดินน้ำ ชาวพินิเซียนทำการค้าทางทะเลมากจนต้องตั้งสถานีการค้าตามชายฝั่งทะเลในภูมิภาคทะเลเมดิเตอร์เรเนียนตะวันตก ที่สำคัญคือ สถานีการค้าตามชายฝั่งทะเลของสเปน เกาะคอร์ซิกา (Corsica) และเกาะซิซิลี สถานีการค้าอีกแห่งหนึ่งคือ คาดิช (Cadiz หรือ Gadir, ตั้งอยู่ในภาคใต้ของสเปน เเละซองแคนบินบรอดทาร์, Gibraltar) ชาวพินิเซียนเริ่มต้นด้วยการค้า ต่อมาตั้งถิ่นฐานเป็นนิคมตามชายฝั่งทะเล ชนชาวพินิเซียนได้ชื่อว่าเป็นผู้ค้าผู้เชี่ยวชาญที่สุดทั้งในการค้าและการเดินเรือ เป็นชนกลุ่มที่มุ่งการค้าจนไร้ความเมตตาในที่สุด

นิคมทั้งหลายของชาวพินิเซียนมีเอกลักษณ์แตกต่างจากนิคมกรีก เพราะนิคมพินิเซียนไม่ได้พัฒนาเดินไปอยู่ หากแต่ยังคงมีขนาดเล็ก ประชาร์ไม่คับคั่ง มีแห่งเดียวที่มีประชากรมากคือ การ์เจ (Carthage) บรรดานิคมพินิเซียนต้องพึ่งพาอาศัยผู้ก่อตั้งนิคมหรือเมืองแม่นากกว่า จะพึ่งตนเองเป็นอิสระ นิคมหนึ่งได้พัฒนาเดินไปอยู่ขึ้นเป็นนครรัฐ คือ การ์เจ

นครการ์เจ เป็นศูนย์กลางของจักรวรรดิยิ่งใหญ่ในภูมิภาคทะเลเมดิเตอร์เรเนียน สันนิษฐานกันว่า ชาวพินิเซียนสถาปนาการ์เจขึ้นเมื่อ 814 ปี ก.ค.ศ. แต่หลักฐานทางโบราณคดีชี้ชัดว่า จำกัดจากนั้นไม่เกิน 50 ปี คำว่า Carthage เป็นคำย่อมาจากคำ

พนีเชียนว่า Kart-Hadasht แปลว่า นครใหม่ (New city)¹ นครใหม่นั้นตั้งขึ้นบนชายฝั่งทะเลของทวีปแอฟริกาเหนือ ใกล้กับกรุงทูนิส (Tunis) ปัจจุบัน

บรรดาโนมพนีเชียนแบ่งขันกับชาวกรีกในการค้าและการตั้งถิ่นฐาน ในศตวรรษที่ 6 ก.ค.ศ. โนมพนีเชียนในภาคตะวันตกของเกาะซิซิลีต้องบรรยายฟัน牙อยครึ่งกับโนมกรีก ในภาคตะวันออกของเกาะ เพื่อปกป้องตนเองและโนมในภาคใต้ของเกาะซาร์ดิเนีย (Sardinia) ชาวพนีเชียนได้ตั้งตนเป็นใหญ่ในศตวรรษที่ 6 ก.ค.ศ. โดยมีนครคาร์เตจเป็นศูนย์กลางของขักรัฐด้านทรงพลังถึง 300 ปีในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ของบริเวณเดียวกัน โนมสามารถตอกล้อมชุมชน (Modus vivendi) กับชาวกรีกในเกาะซิซิลีได้ด้วยการ ปั่นหัวใหญ่ของการเดจคือ กับคุกคามที่มาจากการสนับสนุนอิตาลีมากกว่า คือ กับโรมัน

3. อีทรัสคัน (Etruscan)

ชาวอีทรัสคันเริ่มปรากฏบทบาทในประวัติศาสตร์อิตาลีเมื่อประมาณ 1,200 ปี-750 ปี ก.ค.ศ. คำว่า Etruscan เป็นคำกรีกว่า Tyrrhenoi คำละตินว่า Tusci หรือ Etrusci ชาวอีทรัสคันได้ตั้งถิ่นฐานอยู่บนแผ่นดินอันอุดมสมบูรณ์ยิ่ง ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างบริเวณเนื้อแม่น้ำ泰伯 (Tiber) กับบริเวณไทร์โน (Arno) คินแคนนีตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเทือกเขาแอเพนไนส์ เรียกว่า เอตรุเรีย (Etruria) ปัจจุบันคือ ตุสกานี (Tuscany)

ชาวอีทรัสคันเป็นกลุ่มนี้ลับในประวัติศาสตร์ เพราะกำเนิด ภาษาและวัฒนธรรมส่วนใหญ่ยังล้วนเป็นความลับด้วยมีด ยากที่จะสืบค้นให้ได้ความแน่ชัดเป็นที่ยอมรับ เท่าที่พอจะศึกษาได้คือ ลักษณะทั่วไปของวัฒนธรรม

ชาวอีทรัสคันมาจากไหน? มีการศึกษาและตั้งข้อสมมุติฐานโดยแบ่งกันดังต่อไปนี้

1. ข้อสมมุติฐานที่ว่า ชาวอีทรัสคันเป็นชนพื้นเมืองอิตาลี ได้สร้างความเจริญก้าวไ�ด้จากอาหริพลงของอารยธรรมกรีก

2. ข้อสมมุติฐานที่ว่า ชาวอีทรัสคันเป็นชาวเอเชีย อพยพมาจากเอเชียน้อย (Asia Minor) หลังจากที่จักรวรรดิชิชต์ (Hittite, 1,700-1,200 ปี ก.ค.ศ.) และนครกรีกไมซีนีล่ม

¹ Arthur Cotterell (ed.), *The Penguin Encyclopedia of Ancient Civilization* (England : Penguin Books, 1988), p. 233.

จม ชาวอีทรัศกันได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกับชนพื้นเมืองอิตาลีและมีความสัมพันธ์ติดต่อกับชนพื้นเมือง ชาวอีทรัศกันได้สร้างความเจริญขึ้นภายใต้ধায়া ও প্রকৃতি หลักฐานโบราณคดีจากการบุกเบิกที่หมู่บ้านวิลลาโนวา (Villanova) ชาวอีทรัศกันได้เผยแพร่อารยธรรมกรีกในอิตาลี แม้จะเป็นอารยธรรมในรูปแบบที่ไม่สูงส่งนักก็ตาม วัฒนธรรมอีทรัศกันเองเป็นวัฒนธรรมที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมพื้นเมืองอิตาลีและอารยธรรมกรีกของกรีซ ในอิตาลีได้ ข้อสมมุติฐานข้อ 2 นั้นบังคุณเนื่องน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาเนื้อหาของตำนานปรัมปราเล่าขานกันมาว่า เอเนียส (Aeneas) หนีจากนคร特roy (Troy, บนชายฝั่งทะเลตะวันตกเฉียงเหนือของเอเชียอาค依托, Asia Minor) ไปสู่อิตาลี

ชาวอีทรัศกันได้ปรับปรุงมาตรฐานของชนกลุ่มพูดภาษาอินโด-ยูโรเปียน ติดต่อกับชาวกรีกในอิตาลีให้โดยผ่านนครโรม (Rome) และบริเวณแห่งสุดของทะเลเอเดรียติก ชาวอีทรัศกันได้ควบคุมกลุ่มแม่น้ำโปลีและเมืองมากมายบนเส้นทางการค้า ชาวอีทรัศกันทั้งสร้างนครใหม่และปรับปรุงเมืองเดิมตามแบบอย่างการพัฒนาชุมชนแบบกรีซ

ระหว่างศตวรรษที่ 7-6 ก.ศ. บรรคนครอีทรัศกันทรงพลังอำนาจทางทหารมาก พอที่จะจัดตั้งรวมกันเป็นสันนิบาต (League) แบบกรีซ สันนิบาตเป็นองค์กรจัดตั้งทางศาสนาและทางทหารอย่างหลวง ๆ เพื่อความมั่นคงร่วมกันจากภัยกรีกคุกคามจากอิตาลีได้ อีกหนึ่งศตวรรษต่อมา สันนิบาตนี้สร้างพันธมิตรกับชุมชนใหญ่ๆ อย่างกีอุนทั่วทั้งแผ่นดินอิตาลี

ความเจริญแบบอีทรัศกันก่อเกิดขึ้นตามตัวเมือง (Urban civilization) มีความก้าวหน้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวมาก แม้จะมีระบบการปกครองแตกต่างกัน ศูนย์กลางของอารยธรรมอีทรัศกันคือ นคร

วัฒนธรรมอีทรัศกันถือเป็นอารยธรรมยิ่งใหญ่ อารยธรรมแรกที่ก่อเกิดขึ้นในอิตาลี ชาวอีทรัศกันได้พัฒนาชุมชนขึ้นเป็นนครตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 ก.ศ. บรรคนครในภาคเหนือของดินแดนเอตรูเรียต้องพึงการเกษตร ที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตเป็นของชนชั้นสูงผู้ปกครองประชาชนทั่วไปเป็นแรงงานสำคัญ ชาวอีทรัศกันได้พัฒนาระบบใช้น้ำเป็นพลังขับเคลื่อน (Hydraulic system) เพื่อทดน้ำออกจากหนองน้ำ ปรับพื้นที่ให้เหมาะสมเป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่ขึ้นชื่อที่สุด ไปทั่วภูมิภาคทะเลเมดิเตอร์เรเนียนคือ อยุ่น

ในภาคใต้ของดินแดน บรรดาคนครต้องพึ่งพาการค้าภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าคือ การค้าเกลือซึ่งไปตามลำน้ำของแม่น้ำติเบร์ ความอุดมสมบูรณ์ยังมาจากการรอบรู้ความลับ ของวิธีการผสมแร่ธาตุ มีการพัฒนากรรมวิธีการผลิตแร่เหล็กและทองสัมฤทธิ์

ชาวอีทรัสกันมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวกรีกในอิตาลีได้มาก ความเจริญของชาว อีทรัสกันจึงได้รับอิทธิพลอารยธรรมกรีกด้วย ดังเช่น การรับแบบกรีก (Greek model) ในการ ผลิตและผสมแร่ธาตุ การผลิตภาชนะดินเผา (Pottery) โดยเฉพาะแบบภาชนะดินเผาสีดำ บุค เกโร (Black Bucchero) ซึ่งเป็นแบบของนครโครินท์ และการสร้างสรรค์วิจิตรศิลป์ไม่ว่าจะ เป็นภาษาหรือศิลปกรรม ชาวอีทรัสกันได้ชื่อว่าเป็นชาวกรุง ช่างฝีมือ (Craftsmen) และวิศวกร ความเชี่ยวชาญในการผสมโลหะและผลิตเหล็กได้ทำให้ชาวอีทรัสกันสามารถตั้งตนเป็นใหญ่ เป็นผู้นำ (Hegemony) ในภาคกลางของอิตาลี ตั้งแต่ถุนแม่น้ำโอลองไปจนถึงกัมปานีเยนนาข ฝั่งทะเลเตร์เรเนียน (Tyrrenian) ในภาคตะวันตกเฉียงใต้

ชาวอีทรัสกันสร้างชุมชนเมืองและมีวิถีชีวิตชาวเมือง ความเจริญของชาวอีทรัสกัน ถือเป็นต้นแบบสายหนึ่งของอิตาลีในยุคต่อมา

ก. ศาสนา ชาวอีทรัสกันเน้นนุյย์ในบุค โบราณร่วมสมัยยุ่งนั้นถือว่า ทวยเทพล้วนมีรูปหลักมีเป็นมนุษย์ มีอุปนิสัยดีร้ายเยี่ยงมนุษย์ (Anthropomorphic) เทพสูงสุดทรงพระนามว่า ตินิยา (Tinia) ผู้ทรงสายฟ้าสามประเกต เป็นฤทธานุ ภาพพิเศษ ชาวอีทรัสกันได้สร้างรูปเคารพแทนทวยเทพเพื่อเคารพนุชา วิทยาการรูปเคารพ (Iconography)² ของอีทรัสกันได้ยึดถือตามคตินิยมและศิลปแบบกรีซ แต่เทววิทยาอีทรัสกัน เป็นแบบของตนเองโดยแท้

ชาวอีทรัสกันเชื่อชาติหน้ามีจริง สุสานล้วนเปรียบเสมือนนครของคนตาย (Necropolis) แสดงหลักฐานอันอุดมของวัฒนธรรมอีทรัสกัน เพราะสุสานล้วนเหมือนบ้านอยู่ได้ดิน ประดับ ตกแต่งภายใต้เครื่องเรือนและจิตรกรรมเหมือนบ้านของคนเป็นทุกประการ เพื่อให้ผู้ตาย ชนม์สามารถดำเนินชีวิตต่อไปเหมือนเมื่อครั้งมีชีวิต สุสานทึ่งหลายล้วนยืนยันชัดแจ้งว่า ชาว อีทรัสกันมีลักษณะบุคคลตาย (Cult of the dead)

² รูปเคารพ โดยทั่วไปหมายถึงรูปปั้น ภาพวาดและรูปประดิษฐ์

ชาวอิทธิสัคันมีระบบสังเกตและวิเคราะห์สิ่งของหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่ออธิบายและตีความสิ่งของหรือเหตุการณ์นั้นว่าเป็นลาภ เป็นนิมิตบอกเหตุในอนาคต (Omen) นิมิตหรือลาภนั้นบอกเหตุการณ์ในอนาคตได้ ชาวอิทธิสัคันใช้ระบบตีความลาภหรือนิมิต เสียงหายและทำนายทายทัก (Divination) เพื่อสืบค้นหาพระประสงค์เจ้าแห่งหลายของทวยเทพ เช่น การสังเกตการบินของนก ตรวจดูตับไก่ได้ส่องของสัตว์ที่ถูกฆ่าบูชาซึ่ง ตีความเหตุผิดประสาดหรือวิปริต หรือเหตุปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ (Supernatural phenomenon) ระบบตีความนิมิตซึ่งเป็นที่นิยมยึดถือปฏิบัติต่อมาตลอดสมัยจักรวรรดิโรมัน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมีหน้าที่ดึงพิธีตีความนิมิต เสียงหายและทำนายทายทัก เป็นพิธีกรรมพิเศษสุดที่มีชาวอิทธิสัคันเป็นมืออาชีพผู้เชี่ยวชาญ

บ. การปักครอง โดยที่นี่คราเดตัลนครเป็นศูนย์กลางของความเจริญ แต่ละนครจึงคงจะมีกษัตริย์ปักครองในระหว่างศตวรรษที่ 8-7 ก.ค.ศ. แต่วิถีชีวิตการเมืองดำเนินไปอย่างไร ยังเป็นเรื่องที่ไม่ทราบกันอย่างถ่องแท้ เมื่อบรารานครเดินไปใหญ่ ได้รวมกันจัดตั้งขึ้นเป็นสันนิบาตแบบกรีกและมีกษัตริย์ทรงปักครองแต่ละนคร บรรดาภัยด้วยทรงมั่งคั่งมาก พิธีกรรมส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลของโลกตะวันออกมิใช่น้อย ดังเช่น การใช้พระคทาโค้ง (Wand, Lituus) แบบตะวันออก

ค. สังคมอิทธิสัคัน สังคมมีชนชั้นเพียง 2 ชั้นชั้นคือ ชนชั้นสูงผู้เป็นเจ้า (Lords) และชนชั้นผู้รับใช้ (Servants) ความมั่งคั่งของเจ้าขึ้นอยู่บนพื้นฐานของแผ่นดินแอตอรุเรีย (Etnuria) ซึ่งมีดินดีเหมาะสมแก่การเพาะปลูกข้าว และมีแม่น้ำต่อเนื่องกันจัดตั้งขึ้นเป็นชนชั้นสูงผู้ปักครอง (Aristocrats) เจ้าผู้อหังการ ก้าวร้าว ทว่ามีขั้นตอนการ ส่วนใหญ่มิได้อาศัยบนที่ดินที่ตนครอบครอง (Absentee)

สังคมอิทธิสัคันเป็นสังคมเมือง ผู้คนอาศัยอยู่ในเมืองมากกว่าในชนบท แต่ละนครมีกำแพงหนาแนกส้อมและมีประชากรประมาณ 20,000 คน สิ่งก่อสร้างล้วนทำด้วยไม้ จึงหาก着火โบราณสถานให้ศึกษาได้ยาก สถานที่แห่งเดียวที่มีหลักฐานมากพอให้ศึกษาสังคมคือ สุสานโดยเฉพาะสุสานที่นครคาเอเร (Caere) แต่ละสุสานส่วนใหญ่เป็นสุสานของครอบครัว มีกำแพงตอกแต่งหรูหรา บางแห่งแสดงถึงจากการเลี้ยง ขนาดใหญ่และกิจวัตรประจำวันอย่างมีสีสรรสดใส

สตรีมีบทบาทสำคัญในสังคมมาก เป็นบทบาทอุคเคละสถาน อาทิ การร่วมงาน เลี้ยงเคียงข้างสามี การร่วมงานรื้นเริง เช่น การละคร ดนตรีและกีพा สตรียังมีบทบาทสำคัญ ในแวดวงการเมืองด้วย พระราชนิบางองค์ทรงแต่งตั้งผู้ทรงราชย์เป็นกษัตริย์ ถึงกระนั้น ในสายตาของชาวกรีก_rwmสมัย ก็เห็นบทบาทสตรีเช่นนี้ไม่น่าบังเอิญ อาทิ โอดีติลีดิงขนาด ประมาณสตรีอีทรัสกันผู้มีบทบาทในสาธารณรัฐว่าเป็นหญิงแพคยา ชาวโรมันเองก็ตระหนัก ตกตื่นกับบทบาทสตรีอีทรัสกันเช่นกัน

ชาวอีทรัสกันมีความสัมพันธ์กันในสังคมแบบเกือกูลกัน (Patron-Client) ประชาชน ผู้อ่อนแอกเพียงพาอาศัยอำนาจอิทธิพลของผู้เป็นใหญ่ (Patron) ให้ปักปื่นกุ้มครองและอุปถัมภ์ ค้ำจุน โดยรับใช้ผู้เป็นใหญ่เป็นการตอบแทน ความสัมพันธ์อีกแบบหนึ่งเป็นความสัมพันธ์กัน ในแวดวงของทาสผู้เป็นไท (Freedman)

๔. วิจิตรศิลป์ ชาวอีทรัสกันเป็นผู้ถ่ายทอดอิทธิพลอารยธรรมกรีก โดยเฉพาะ อิทธิพลทางด้านหัตถศิลป์ (Visual arts)

ชาวอีทรัสกันเป็นกลุ่มนผู้รู้หนังสือ ภาษาอีทรัสกันมีพยัญชนะซึ่งมาจากการคำภาษา กรีก อาจเป็นภาษากรีกในอิตาลีได้ ภาษาอีทรัสกันยังมีความผูกพันเกี่ยวกับตัวหนังสือแบบ เกี้ยน (Script) ของโลกตะวันออกด้วย แต่เมื่อพิจารณาอย่างดี จะเห็นว่า ภาษาอีทรัสกันมีความ ลึกซึ้งหลายด้าน ยังต้องศึกษาอีกให้ลึกซึ้ง เพราะปัจจุบัน ยังไม่มีผู้ใดสามารถถอดรหัสอักษร โบราณ (Decipher) ได้หมด ตัวภาษาเองก็มีลักษณะเกี่ยวข้องกับภาษาอื่นน้อย อย่างไรก็ตาม ภาษาอีทรัสกันเป็นพื้นฐานสำคัญของพยัญชนะของภาษาตะติน

ในด้านศิลปกรรม ชาวอีทรัสกันเชี่ยวชาญในการผสมผสานความคิดให้เป็นดันแบบ ของตนเองให้กลมกลืนสอดคล้องกับความชำนาญในการเลียนแบบศิลป์ เป็นความชำนาญใน การผสมผสานอย่างไรเที่ยวนานในโลกกรีก_rwmสมัย ผลงานศิลป์แสดงความกลมกลืนประสาน เป็นเนื้อเดียวกันจนแยกกันไม่ออก ดังเช่นการออกแบบและการตกแต่งกันโดยกระถาง

สถาปัตยกรรมและวิศวกรรมอีทรัสกันนิยมใช้หินและไม้อ่องท้องถิ่นเป็นวัสดุก่อสร้าง ชาวอีทรัสกันปรับปรุงแก้ไขแผนของอาคารภายใน (Cella plan) โดยพิจารณาเห็นว่า ภาคใต้ของดินแดนอेตรูเรียมีกรานทินปูน (Tufa) อ่อนมากหนาที่จะเจาะทำอุโมงค์ ชาวอีทรัสกันได้สร้างอุโมงค์ใต้ดินโถงไว้ไปมาเป็นกาบนาท อีกทั้งใช้กรานทินปูนเป็นวัสดุก่อสร้าง

ภาชนะบุคคลดำในสุสานอีทรัสกัน

(ซ้าย) Centaur

600 ปี ก.ศ. สูง 77 ซม.

(ขวา) พระเทพแอร์เมส

สูง 37 ซม.

นักรบสู้รนกัน
ศิลปะปูนอีثار์สกัน ไม้หุ้มทองสำริด

เพราครานหินปูนจับตัวแข็งเป็นชิ้น ๆ มีสีสรรสวยงาม และขัดให้เป็นมันกลาญเป็นหินอ่อน ซึ่งว่า โอนิกซ์ (Onyx) ใช้เป็นวัสดุก่อสร้าง เช่น สร้างสุสานได้ดี สร้างผนังกันดินกัดกร่อน ป้องกันน้ำเชาะลึกเป็นหุบเขาหรือห้วยลึกได้

ในด้านประดิษฐกรรม โดยเฉพาะเครื่องดินเผาสีหม้อไฟ (Terracotta) ชาวอิทัลีกันได้ผสมผสานเทคนิคคลาสสิกเข้ากับความรู้สึกนึกคิดแบบตะวันออกในการออกแบบได้อย่างประณีตยิ่ง

จุดเด่นสุดของศิลปอิทัลีกันคือ เครื่องทองสัมฤทธิ์ ภาคใต้ของคินแคนเอตรูเรียน การพัฒนาวิทยาการผสมแร่ธาตุ เครื่องทองสัมฤทธิ์ขึ้นชื่อดีแก่ เป็นกัด กันฉ่อง โคมระย้า โคมปักกิ่งเทียน ภาชนะสามขา กระทะและหม้อ

4. ชาвлัติน

เมื่อประมาณ 1,000 ปี ก.ศ. ในยุคเหล็ก บรรดาผู้พูดภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักรบ ได้อพยพมาจากกลุ่มแม่น้ำดานوب (Danube) ลงมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณ กัมปานเนีย (Campania) ในภาคกลางของอิตาลี ภาษาพูดของกลุ่มนี้ต่อมาเรียกว่า ภาษาอิตาลี (Italic) หรือลัติน (Latin)

ชาвлัตินเป็นผู้เจริญกว่าชนกลุ่มเดิมทั้งหลายในอิตาลี ความเจริญเด่นชัดเป็นหลัก ฐานจากการที่ชนอินโด-ยูโรเปียนรู้จักการผลิตอาวุธเหล็กและนิยมการเกษตรและฝังศพพร้อม อาวุธ ชาвлัตินผู้มาใหม่นี้ได้อู่ร่วมกับชนกลุ่มอื่น และผสมปนเปสายโลหิตกับชนกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มลิฎูเรียน กลุ่มชาบีนส์ (Sabines, ผู้อพยพ) และอุนเบรียงส์ (Umbrians) ประชากรเชื้อ สายผสมเหล่านี้เรียกว่า ชนชาвлัติน มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่บริเวณเขาอัลบัน (Alban hills) ทาง ทิศใต้ของกลุ่มแม่น้ำติเบอร์ ชาвлัตินเลี้ยงสัตว์ (โดยเฉพาะเลี้ยงหมู) ทำไร่เลื่อนลอบ ตั้งชุมชน เป็นหมู่บ้านกระจัดกระจาย คินแคนของชาвлัตินนี้เรียกว่า ละติอุม (Latium) อยู่ในภาคกลาง ของอิตาลี ภาษาอิตาลีท้ายสุดก็เรียกว่า ภาษาลัติน

เมื่อประมาณ 1,000 ปี ก.ศ. กลุ่มลัตินนี้ได้ควบคุมอิตาลีภาคกลาง คุกคามชุมชน ทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นชุมชนในภาคใต้หรือภาคตะวันตก เมื่อประมาณศตวรรษที่ 8 ก.ศ. หมู่ บ้านลัติน 40 หมู่บ้านได้รวมตัวจัดตั้งขึ้นเป็นสมาพันธ์ (Confederation) เรียกว่า สันนิบาตอัล

บัน (Alban League) นครที่มีความสำคัญคือ นครโรม (Rome) ชาวโรมันเชื่อมาช้านานแล้วว่า นครโรมได้ถูกก่อตั้งให้เป็นจุดบรรจบของสองเผ่าพันธุ์

นครโรม

นครโรม เหล่าคนในนครให้ไว้ไปที่ย่อมมีเรื่องราวปรัมปราเป็นตำนาน นิทานพื้นบ้าน เล่าสืบทอดกันมาถึงกำเนิดความเป็นมาของนคร เรื่องราวที่ผ่านการเล่าสืบทอดกันมาอยู่นี้ ข้อเท็จจริงที่ไม่แน่นอนแน่นัด เดิมไม่ได้ด้วยความมีคุณ มากที่จะสืบค้นให้ได้ความจริงแน่แท้ เรื่องราวเกี่ยวกับกำเนิดของนครโรมจึงเป็นเรื่องราวดูประเพศหรือเรื่องราวเชื้อสาย (Myths) มากกว่า จะยึดถือให้เป็นประวัติศาสตร์ (History) ได้

ตำนานเล่าขานถึงพี่น้องฝาแฝด ทรงพระนามว่า โรมูลัส (Romulus) และเรนุส (Remus) เป็นโอรสของเทพเจ้าแห่งสงคราม (Mars) กับเจ้าหญิงชาวคลัติน พี่น้องทรงเดิบให้ภัยด้วยน้ำนมของhmaป่า ตำนานนี้เล่าขานโดยอ้างถึงสัตว์ที่ชุมชนแรกพนับถือคือ hmaป่า ชาวอีทรัสคัน เองก็นับถือhmaป่า ดังจะเห็นได้จากการที่ชาวอีทรัสคันมีลักษณะนูชาasmaป่าเป็นพิเศษ พี่น้องฝาแฝดเป็นผู้นำในการตั้งถิ่นฐานในนครโรมปัจจุบัน เมื่อประมาณ 753 ปี ก.ศ. โรมูลัสตั้งถิ่นฐานบนเขาปาลาตีเน (Palatine hill) เรนุสตั้งถิ่นฐานบนเขาอาเวนตีเน (Aventine hill) ต่อมาพี่น้องต่อสู้ชิงอำนาจกันเอง เพราะเรนุสกรapse โคดขึ้น ๆ ลง ๆ บนกำแพงที่ยังสร้างไม่เสร็จ ของโรมูลัส โรมูลัสฆ่าเรนุสตาย เรื่องราวตอนนี้แสดงคตินิยมว่า กำแพงเป็นเขตแดนศักดิ์สิทธิ์ สามารถขัดสิ่งชั่วร้ายทั้งปวงได้ (Concept of pomerium) ผู้หนึ่งผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้

ตำนานอีกเรื่องหนึ่งแบบของกวีเวอร์จิล (Virgil ผู้แต่ง Aeneid) เล่าขานว่า ผู้ปกครองนครโรมคือ เอเนียส (Aeneas) วีรบุรุษผู้พิทักษ์นគกรทรอย ทรงเป็นโอรสของเทพแอฟโฟริดิต (Aphrodite, เทพแห่งความรัก) กับอังกิเชส (Anchises) ชาวทรอย นครโรมมีกษัตริย์สืบสันตติวงศ์หลายองค์จนถูกพากลัติน ภายใต้การนำของตาร์กิวน ผู้อหังการ (Tarquin the Proud) ขึ้นໄล่อออกจากนครโรม

ตำนานไม่ได้เล่าขานเรื่องนคร บทบาทของนครโรมในโลกของชาวคลัตินและชาวอีทรัสคัน และการเรืองอำนาจของนครโรม บรรพชนของนครโรมเป็นชนกลาโหมกลุ่มชาติพันธุ์ อพยพหลายครั้งเข้าไปตั้งถิ่นฐานในคืนเดนที่เป็นคราวหลวงโรมปัจจุบันเมื่อประมาณ 1,000 ปี

ก.ค.ศ. เมื่อเหลี่ยมภัยอีทธิสัคณ์คุกคามจากภาคเหนือและภัยกลุ่มชนชาร์บีน (Sabines) แทรกซึมจากภาคตะวันออก ชาวละตินได้ข้ายุนชันขึ้นไปบนเขาที่สูงเพื่อความมั่นคงปลอดภัย ชุมชนขึ้นชื่อคือ หมู่บ้านอัลบัน (Alban village) บนเขาพาลาติน (Palatine) ซึ่งเป็นเขาสูงชัน อาการดี ห่างไกลจากหนองบึงที่มีความชื้นและเชื้อโรคชุกชุม ชุมชนใหม่นั้นเรียกว่า จัตุรัสโรม (Roma quadrata) เมื่อสิบศตวรรษที่ 8 ก.ค.ศ. มีหมู่บ้านละตินตามเส้นทางริมฝั่งแม่น้ำของแม่น้ำติเบร์ไปสู่อัลบานา (Alba) ถึง 7 หมู่บ้าน หมู่บ้านทั้งหมดได้รวมกันจัดตั้งเป็นสันนิบาตเพื่อความช่วยเหลือร่วมกันในการป้องกันหมู่บ้าน และเกือกุลกันในการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา สันนิบาตเป็นอิสระ เป็นจุดเริ่มต้นก่อติดครั้งแรกในสมัยโบราณ

ในศตวรรษที่ 7 ก.ค.ศ. ชุมชนหมู่บ้านเจริญเติบใหญ่ เริ่มนีระบบป้องกันที่ดีและมีวิถีชีวิตเป็นชาวเมืองมากกว่าชาวชนบท วิถีชีวิตมีสีสรรรมิความเคลื่อนไหวมาก อีกหนึ่งร้อยปีต่อมา บรรดาหมู่บ้านตามเขาที่แวดล้อมด้วยฟอรัม (Forum) ได้เชื่อมกันเข้าเป็นนคร (City) ศักยราชการสถาปนากรโรมตามตำนานคือ เมื่อ 753 ปี ก.ค.ศ. นครโรมที่เริ่มเห็นชัดนี้ไม่เคยพึงพาอีทธิสัคณ์ ไม่ว่าจะเป็นการพิ่งพาทางการเมืองหรือทางวัฒนธรรม

การจัดตั้งและพัฒนาชุมชนดังกล่าวสอดคล้องกับตำนานเรื่องโรมูลัสสถาปนากรโรม เพื่อเป็นที่ลี้ภัยให้แก่ผู้ลี้ภัยและบรรดาผู้คนที่ถูกขับไล่ใส่ส่วนมา ประชาราชของกรุงโรมจึงมีความหลากหลายของชาติพันธุ์ นครโรมเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาได้อย่างไรจากพื้นฐานของการเป็นกลุ่มหมู่บ้านบนเนินเขาแวดล้อมโดยรุ่ม จนกลายเป็นจักรวรดิยิ่งใหญ่ในสมัยต่อมา ? ลักษณะที่ดีและลักษณะความเจริญเป็นปัจจัยสำคัญหรือไม่ต่อความสำเร็จยิ่งใหญ่ของกรุงโรม

1. ภูมิศาสตร์

กรุงโรมมีลักษณะที่ดีที่สุดที่สุดมาก ทำให้สามารถพัฒนาทรัพยากรในแผ่นดินและดูดซึมได้เต็มที่ และสามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้

กรุงโรมตั้งอยู่บนริมฝั่งแม่น้ำติเบร์ ตัวกรุงตั้งอยู่บนเนินเดียว (Low hills) 7 ลูก ห่างจากปากแม่น้ำติเบร์เพียง 5 ไมล์ นครโรมจึงห่างทะเลมากเพียงพอที่จะอยู่รอดปลอดภัยจากโจรสลัดและโรคระบาด ที่สำคัญคือ โรมนาเลเรีย แต่ก็ไม่ไกลจากทะเลนัก นครโรมมีทางออกทางทะเลสู่โลกภายนอก ณ จุดที่ระดับท้องน้ำติเบร์สูงสุด เรือเล็กแล่นไปมาได้ แม่จุดที่ระดับ

ท้องน้ำต่ำที่สุด น้ำแม่น้ำก็ไหลข้ามໄได้ แม่น้ำติดเบร์เป็นเส้นทางการขนส่งคมนาคมและเส้นทางการค้าระหว่างภาคเหนือกับภาคใต้ นครโรมสามารถควบคุมเส้นทางสำคัญนี้และควบคุมจุดที่ข้ามแม่น้ำได้ดี ชาวโรมันได้พัฒนาเมืองท่าขึ้นแห่งหนึ่งเรียกว่า เมืองท่าโอสเตีย (Ostia) เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางของการขยายการค้าไปทั่วภูมิภาคทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

แม่น้ำติดเบร์ได้สร้างความมั่นคงให้แก่ชาวโรมันมาก เพราะที่ปากแม่น้ำ มีแหล่งนาเกลือขนาดใหญ่ เกลือเป็นสินค้าจำเป็นพื้นฐานของโลกยุคโบราณ โรมจึงผูกขาดการขนส่งเกลือและการค้าเกลือล่องขึ้นแม่น้ำติดเบร์ไปสู่ภัยในแผ่นดินของภาคกลาง ณ ที่ซึ่งเศรษฐกิจจำเป็นต้องใช้เกลืออย่างยิ่งบวค

ด้วยลักษณะที่ตั้งเอื้ออำนวยตั้งคล่อง โรมจึงเป็นนครเปิด พร้อมที่จะเปิดสู่โลกกว้าง ท่อนรับประชาราบทาลยชาติพันธุ์ พร้อมที่จะรับและดัดแปลงวัฒนธรรมต่างชาติให้เหมาะสมกับความต้องการของโรมเอง โรมพร้อมที่จะติดต่อค้าขายกับโลกภายนอก ชาวโรมันจึงมีวิสัยทัศน์อันกว้างไกลกว่าชุมชนกรีกในอิตาลี ชาวโรมันเป็นพ่อค้าเชี่ยวชาญในการพัฒนาทรัพยากรของแผ่นดินและต่อยอด และอาศัยลักษณะที่ตั้งที่ตีวิเศษยิ่งนั้นในการพัฒนานครขึ้นมาเป็นจักรวรรดิ ยิ่งใหญ่ทั้งด้านอำนาจ เงินตราและความเจริญ อารยธรรมโรมันได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นบนพื้นฐานของความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์นั้นเอง

2. นครโรม : การพัฒนาชุมชนเมือง

จากปากแม่น้ำติดเบร์มาสู่ตัวเมือง มีระยะทาง 5 ไมล์ สายน้ำไหลลดเคี้ยวเวียนวนรอบเขตที่สูง (Highlands) ซึ่งเกิดขึ้นจากสภาพภูมิประเทศเป็นหนองบึงของภาคกลาง บุนเข้าหน้าผา (Cliffs) ล้วนแยกออกมาจากแควน้ำอย่างเดียวใหญ่ ตั้งตระหง่านริมแม่น้ำที่แห่งกว้างกว่า 1.5 ไมล์ ลุ่มแม่น้ำนี้เป็นแนวที่สูงตามธรรมชาติ (Ford) เป็นแหล่งน้ำอุดมที่น้อกไปมากมาย คล้ายไมล์ มีแต่เพียงเขาสถาปัตโนมิโน (Capitoline) ปาลาติน (Palatine) และอาเวนติน (Aventine) เท่านั้นที่ขึ้นออกไปสู่ลุ่มแม่น้ำ ส่วนเขาควีรินัล (Quirinal) เขาวิมินัล (Viminal) เขาเซเลียนอพเปียง (Caelianoppeian) และเอสกุลิน (Esquiline) ยื่นออกมาจากเขาแอบเพน ไนส์ มีรูปลักษณ์เหมือนเดือยรองเท้า เขาทั้ง 7 แห่งโรม (Seven Hills of Rome) นั้นเป็นปราการป้องกันได้และปลดพันจากน้ำท่วมของแม่น้ำติดเบร์

บนเขาทั้ง 7 มีชุมชนกลุ่มเลี้ยงสัตว์ แผ่นดินยาวลงมาสู่ลุ่มแม่น้ำซึ่งลดเลี้ยวอยู่หัวลงเขา ทั้งหลาย แม่น้ำติดเบร์เป็นทั้งแหล่งน้ำ เส้นทางการขนส่งคุณภาพและเส้นทางการค้า ตัวกรุง โรมตั้งตระหง่านขึ้นที่จ่าด้วยบันแม่น้ำติดเบร์ และตั้งครุ่มแนวทิศเหนือ-ทิศใต้ของกรุงสังคุณภาพในความสมมุทร นครโรมตั้งในทิศทางที่เสมือนพุ่งออกไปสู่ผ่านน้ำตะวันตก ไปสู่แอฟริกาเหนือและเกาะซิซิลี

ชุมชนเก่าที่สุดคือ ชุมชนบนเขาปалаติน เขาแห่งนี้หมายความว่าที่จะเป็นเขตที่อยู่อาศัย แม้จะถึงปัจจุบัน ชุมชนพัฒนาจากการสร้างกระท่อมมาเป็นบ้านใหญ่โดยของบรรดาสมาชิก สภาเซนต์ (Senators) และพระราชนัด้ใหญ่ของจักรพรรดิตามที่ล้าด คำ Palace มีที่มาจากการ Palatine แปลว่า ศูนย์อำนาจแห่งราชันย์ (Seat of royalty)

เขาป่าโคลินมีหน้าผาสูงชัน หมายความว่าที่จะเป็นที่มั่นปลอดภัย เขาป่าโคลินจึงถูกกำหนดให้เป็นเมือง ‘เมืองบน’ (Acropolis) แบบกรีก เป็นเขาที่ตั้งเทวាលัย (Hill temple, Capitol) เป็นศูนย์กลางของลัทธิพิธีของชาวโรมัน บนเขาเป็นบรรดาเทวាលัย หอหนังสือหลวง (State archives) และโรงกระยาปัตต์ตั้งอยู่ใกล้เคียง เทวាលัยขึ้นชื่อและสำคัญมากคือ เทวាលัย พระเทพยูโน (Temple of Juno) ชาวโรมันเชื่อว่า เทวាលัยเป็นเศษก็สิทธิ์ที่ทำลายไม่ได้ และเป็นสัญลักษณ์ของกรุงอันนิรันดร์ (Eternal city) ในสมัยจักรพรรดิโรมัน บรรดาเมืองขึ้น และนิคมทุกแห่งก็มีเขาเทวាលัย เรียกทั่วไปว่า Capitol เมืองโรม

ในกรุงโรม บั้นทึกแห่งที่ไม่หมายความว่าการตั้งถิ่นฐานคือ ที่ลุ่มเป็นหนองนองบึงระหว่างเขาปalaตินกับเขาป่าโคลิน ชาวโรมันไม่รู้จักเทคนิคการพัฒนาพื้นที่นั้น ในยุคสมัยนั้น จึงกำหนดพื้นที่นั้นเป็นเขตสุสาน

3. ความเชื่อถือและลัทธิพิธี

ชาวโรมันนับถือบุชาธรรมชาติ ยกย่องขึ้นเป็นเทพและเทพี เทพเจ้าของชาวโรมันคือ เทเพเจ้ากรีก เป็นแต่เพียงพระนามเท่านั้นที่แตกต่างกัน เทพเจ้ายังใหญ่สูงสุดคือพระบรมเทพยูปีเตอร์ (Jupiter, ตรงกับพระเทพเจ้าอุทุมของกรีก) ทรงเป็นพระผู้สร้างเมืองพระเทพบิตร ทรงเป็นใหญ่เหนือทวยเทพ และทรงเป็นประธานของเทวสถานซึ่งเป็นองค์กรที่ยากที่จะควบคุม ทวยเทพล้วนมีหน้าที่เฉพาะองค์ ที่สำคัญคือ พระเทพมาร์ส (Mars) แห่งสงคราม พระ

เทพเนพจูน (Neptune) แห่งน่านน้ำมหาสมุทร พระเทพีวีนัส (Venus) แห่งความรักและความสุข งามเยี่ยมนุ่มย์ และพระเทพบอปอลโล (Apollo) ผู้กำหนดคิวทิส์โครงการประจำวันของดวงอาทิตย์ บรรดาทวยเทพล้วนเป็นผู้พิทักษ์คุ้มครองกิจกรรมนุ่มย์ เช่น การล่าสัตว์ การผลิตเครื่องโลหะ การงานนาวรณคดีและประวัติศาสตร์ เป็นต้น

เหวนิยมของชาวโรมันในสมัยบูรพาภานั้นมีบทบาทหน้าที่ทางการเมืองและต้องเสนอสอนองรับใช้ความต้องการของมนุษย์ ชาวโรมันดังพิธีเพื่อติดต่อและปฏิบัติบูชาเทวตาบรรดาพิธีล้วนมีความหมายสำคัญทางการเมือง มุ่งมั่นเกี่ยวข้องกับมนุษย์และประโยชน์สุขทางโลกมากกว่าประโยชน์สุขทางจิต ดังจะเห็นได้ว่า ชาวโรมันแสวงหาความช่วยเหลือจากเทวตา และแสวงหาคำพยากรณ์ คำเสี่ยงทาย ทำนายทายทัก ต้องการให้เทวตาแสดงให้เห็นอนาคตและหวังให้คลบบันดาลธรรมชาติฟ้าดินเป็นปกติเพื่อให้การเกษตร ได้ผลสมบูรณ์และเพื่อให้มีสุขภาพดี ชาวโรมันสนใจเทวตาเฉพาะในด้านต้องการความช่วยเหลือจากเทวตาเท่านั้น สนใจครรภ์ เทวตาแต่ละองค์ทรงฤทธานุภาพด้านใดมากพอที่จะสนองตอบความต้องการของตน ชาวโรมันไม่สนใจหลักการหรือหลักธรรมที่จะทำให้มนุษย์มีจิตสูงส่ง ความต้องการของชาวโรมันเป็นความต้องการในทางโลกีย์สุข เป็นประโยชน์สุขในชาตินี้เป็นสำคัญ ดำเนินเหพนิยายโรมันเดิมไปด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับฤทธานุภาพของทวยเทพ เหวนิยมโรมันจึงไม่เป็นคุณประโยชน์แก่ว่างการอักษรศาสตร์ เพราะวรรณคดีล้วนมีประโยชน์ในการแต่งที่เกี่ยวข้องกับเหวนิยม เหล่าทวยเทพส่วนท่อนให้เห็นกิเลสตัณหามนุษย์ ทวยเทพจึงถูกพิจารณาบันเนื่องให้เป็นสัญลักษณ์ของการแสวงหาราตุแท้ของมนุษย์ ความเชื่อถือของชาวโรมันนี้ได้อื้ออำนวย หลักธรรมคำสั่งสอนให้ชาวโรมันประพฤติคือปฏิบัติชอบ

นอกจากการนับถือบูชาเทวตาแล้ว ชาวโรมันยังมีความเชื่อถือในความลึกลับ (“Mystery” religion) ซึ่งเป็นความเชื่อถือของเชื้อชาติวันออกกลาง ความเชื่อถือในความลึกลับได้อื้ออำนวย พิธีกรรมลึกลับให้แก่ชาวโรมัน ความเชื่อถือนี้มีระเบียบการกำหนดให้ผู้เชื่อถือต้องเข้าพิธีเป็นสมาชิก และกำหนดให้ชาวโรมันมีความรู้สึกนึกคิดตระหนักถึงความสำคัญของการติดต่อกับทวยเทพ

ความเชื่อถือของชาวโรมันแต่ละชนชั้นจะมีลักษณะแตกต่างกัน ถึงกระนั้น ทั้งนรกรก็ถือว่า ประชาชนต้องการพเชื่อฟังผู้ปกครองและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ปกครอง ความเชื่อ

ถือจึงถือเป็นสืบที่มีความหมายทางการเมือง สามารถสนองตอบความคาดหมายของนครได้ ผู้ปกครองมีอำนาจอันชอบธรรมในการปกครอง เพราะมีหน้าที่หลักประการหนึ่งคือ หน้าที่ดังพิธีคิดต่อเทวคาเพื่อขอความคุ้มครองและความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนจึงต้องจงรักภักดีต่อระบบการปกครอง นครโรมนี้ได้เห็นความเชื่อถือหากาลайнั้นมีความหมายสำคัญทางธรรม เพราะความเชื่อถือเหล่านั้น โดยเนื้อแท้แล้ว ก็ไม่มีหลักธรรมคำสอนให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ความเชื่อถือแบบโรมันไม่มีธรรมจริยาซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของศาสนา บรรดาแกนกิดชาวยโรมันล้วนต้องแสวงหาพื้นฐานแห่งธรรมจริยาด้วยตนเอง ก่อเกิดปรัชญาประเภทหนึ่งขึ้น คือ ปรัชญาศีลธรรม (Moral philosophy)

4. สังคมโรมัน

ในสมัยโบราณ ครอบครัวคือหน่วยสังคมพื้นฐาน ครอบครัวหมายหมายครอบครัวที่สืบสายมาจากการพชนคนเดียวกันรวมกันเป็น部落หรือแฟชั่น หรือโคลตรองค์ (Clan, gentes) แต่ละโคลตรองค์มีชื่อตามชื่อของบรรพชน หัวหน้า部落หรือโคลตรองค์ (Paterfamilias) เป็นใหญ่ปักธงครอบครัวครอบครัวและเป็นผู้นำในการตั้งพิธีทางศาสนา โดยเฉพาะการ เช่น ไหว้บรรพบุรุษเพื่อความอุดมสมบูรณ์พูนสุข สังคมโรมันเริ่มนี้การแบ่งชั้นแล้วตามพื้นฐานครอบครัวและลักษณะเพิ่มมากกว่าจะแบ่งชั้นตามความยากดีมีเงินและบทบาทหน้าที่ สังคมโรมันมี 2 ชั้นชั้น ได้แก่

1. ชนชั้นสูงผู้มีชาติ部落 (Patricians) ชนชั้นนี้มีการจัดตั้งรวมกันเป็นโคลตรองค์ มากนาก แต่ละโคลตรองค์มีการปกครองตนเอง มีลักษณะพิธีและธรรมเนียมประเพณีเฉพาะของตนเอง โคลตรองค์ถือตนว่าสูงส่งกว่าประชาชนทั่วไปผู้ไม่มีชาติ部落 ผู้นำครอบครัวและผู้นำโคลตรองค์ (Patres หรือ fathers) เรียกตนเองว่า ปาริเซียเต (Patricians, Patriciate) แปลว่า ผู้สืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษ (Descendants of fathers) ชนชั้นนี้มีปริมาณไม่นานัก

2. ชนชั้นต่ำผู้ไร้ชาติ部落 เป็นสามัญชน (Plebeians) เป็นประชาชนส่วนใหญ่ ของโรมันที่ไม่มีสกุลรุนชาติ ไม่มีการจัดตั้งรวมหมายครอบครัวเป็น部落หรือโคลตรองค์ ส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ชาวนาผู้ยากไร้ ส่วนน้อยเป็นพ่อค้าและช่างศิลป์ (Artisans) สามัญชนไม่มีลักษณะพิธีและธรรมเนียมประเพณีเฉพาะกลุ่มเฉพาะเหล่า

บรรดาคระภุลของโโคตรวงศ์และครอบครัวสำคัญของสามัญชนได้เสริมสร้างอำนาจด้วยการจัดตั้งระบบพึ่งพา (A system of clientage) ในระบบนี้ เสรีชนได้อพึ่งพาบุคคลหรือครอบครัวผู้มีอำนาจให้ปกป้องคุ้มครองตน โดยเสรีชนต้องตอบแทนด้วยการรับใช้และสนับสนุนอุดหนุนให้กับบุคคลคือนาย (Patron) หรือครอบครัวของนายให้มีบทบาทอำนาจทางการเมือง เสรีชนผู้พึ่งพา (Clients) เป็นเสรีชนประเกทหนึ่งผู้อ่อนแอด้วยสังคมโรมัน

5. การเมืองการปกครอง

ในสมัยบุรุพกาล สถาบันการเมืองการปกครองของกรีซ โรมเหมือนสถาบันของกรีซ โรมเริ่มต้นด้วยการเป็นนัดรัฐเลือก ๆ ที่มีกษัตริย์ปกครองตั้งแต่ประมาณ 800 ปี ก.ศ. องค์กรผู้แทนประชาชนโรมันคือ สมัชชาหมู่บ้าน (Comitia Curiata, Curiate Assembly) และ สภาซีเนต (the Senate) เป็นผู้ดำเนินการสรรหาผู้ที่จะเป็นกษัตริย์ สภาซีเนตเป็นผู้คัดเลือก (Select) บุคคลที่เหมาะสมเด็ดขาดให้สมัชชาหมู่บ้านเห็นชอบ ตำแหน่งกษัตริย์มิได้มาจากการสืบราชสันตติวงศ์ หรือสืบทอดตำแหน่งในวงศ์สกุล สมัชชาหมู่บ้านมอบหมายอำนาจสูงสุด (Supreme power, Imperium) และสิทธิในการใช้กำลังเพื่อรักษาภูมายให้แก่กษัตริย์ ระบบราชอาชีปไตยได้พัฒนาสถาบันการเมืองและสถาบันศาสนาริบัน

กษัตริย์ทรงเป็นผู้นำผู้ปกครองทางโลกและทางธรรม หน้าที่ทางธรรมคือ การเป็นผู้แทนปวงชนในการตั้งพระราชพิธีเพื่อติดต่อกันทวยเทพด้วยจุดประสงค์ต่าง ๆ การปกครองในระบอบเนินหนักหนาที่ทางธรรมมาก ต่อมา กษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองทางโลกอย่างแท้จริง และทรงเป็นผู้พิทักษ์ความยุติธรรมโดยพระราชวินิจฉัยถือเป็นที่สุด แต่โดยที่กษัตริย์มาจากความเห็นชอบขององค์กรผู้แทนปวงชน พระราชน้ำใจจึงไม่เด็ดขาด องค์กรผู้แทนคือ สภาซีเนตและสมัชชาหมู่บ้านมีอำนาจถ่วงดุลพระราชน้ำใจ แม้แต่โโคตรวงศ์และครอบครุลใหญ่ก็มีอิทธิพลสามารถจำกัดพระราชน้ำใจได้ ระบบราชอาชีปไตยโรมันจึงเป็นระบบการปกครองที่ประชาชนสามารถตรวจสอบและถ่วงดุลพระราชน้ำใจได้ บทบาทขององค์กรผู้แทนจึงเป็นบทบาทสำคัญที่ควรศึกษามาก

5.1 สมัชชาหมู่บ้าน

นครโรมได้รวมตัวจัดตั้งประชาชนอีกแบบหนึ่ง เพื่อประโยชน์ทางการเมือง โดยแบ่งประชาชนเป็นผู้ (Tribe, tribus) ตามชาติพันธุ์ ภูมิลำเนา และตามพื้นที่ (Territorial tribe) ผู้มีความหมายทางการเมืองหัวชือ เป็นพื้นที่การปกครอง (Territorial tribe) เทียบเท่าตำบลหรือใหญ่กว่านั้นคือ อำเภอหรือเขต แต่ละผู้แบ่งย่อยเป็นพื้นที่ระดับหมู่บ้าน หรือใหญ่กว่านั้นคือ ตำบล (Parish or wards, village, curia curiae) ในระยะแรก โรมมี 3 ผู้ หรือ 3 เขต ได้แก่ เขตผู้ละติน อีทรัสกันและชาวบีน ทุกหมู่บ้านประกอบด้วยครอบครัวและโคลตวงศ์ ทุกหมู่บ้านมีหัวหน้าหมู่บ้าน (Curio) เทียบเท่าผู้ใหญ่บ้านในความหมายปัจจุบัน และทุกหมู่บ้านมีการจัดตั้งองค์กรสมาชิกขายของครอบครัว เป็นสภาหมู่บ้าน (Curiae, village council) สมาชิกขายมาจากชนชั้นสูงและสามัญชน ในระยะแรก สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้แทนทางศาสนาและอาศัยความเป็นเครือญาติในการเป็นสมาชิก เมื่อแรกสถาปนาระบบราชบัลลังก์ เมื่อประมาณ 507 ปี ก.ศ. นครโรมมีสภาหมู่บ้าน 30 สภาที่ออกเสียงในกิจการสำคัญ

สภาพริยบสมัยสถานที่ประชุมปรึกษาหารือกิจการสำคัญของหมู่บ้าน เป็นการเปิดโอกาสให้มีการถกเถลงกันในที่สาธารณะ สถานที่สาธารณะเพื่อถกเถลงกันนั้นเรียกว่า โพรุม (Forum) โคลตวงศ์มีอำนาจครอบจั่งสภาพหมู่บ้าน ผู้ใดแม้มิได้รวมกันเป็นโคลตวงศ์ก็ร่วมการประชุมถกเถลงได้ สภาหมู่บ้าน โดยเนื้อแท้ มีแต่เรื่องเกี่ยวกับกิจการเชื้อเดือดและลัทธิพิธีเป็นสำคัญ

เมื่อสภาพหมู่บ้านทั้งหมดประชุมกันในระดับนคร เรียกว่า สมัชชาหมู่บ้าน (Comitia Curiata or Curiate Assembly)³ มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการเมือง การทหารและการพิธี สมาชิกเข้าประชุมเพื่อออกเสียงหรือเพียงตราข้อบังคับ สมัชชาเลือกตั้งกษัตริย์ เป็นบุคคลที่

³ สมัชชาหมู่บ้านนี้เขียนเป็นภาษาละตินว่า Comitia Curiata บรรดาคำรามาอังกฤษแปลแตกต่างกันดังนี้ Curiate Assembly; Assemblies of all members of curiae (villages); Curiate of the Plebeians; Popular assembly of the cleans (Curiae) ตำรา HI 353 ในที่นี้จะเปลี่ยนคำ Comitia Curiata ว่า สมัชชาหมู่บ้าน

สภานิติบัญญัติ (Senate) ของชนชั้นสูงคัดเลือก สมัชชาหมู่บ้านเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด (Imperium) ให้แก่กษัตริย์ สมัชชาเมืองที่ทางการค้าและการตราภูมายพอประนาม สมัชชาให้ความเห็นชอบในการตัดสินใจเรื่องสำคัญ คือ การเลือกตั้งกษัตริย์ การประกาศสงครามและการประกาศสันติภาพ ในระดับหมู่บ้าน สภานิติบัญญัติคัดสินเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว เช่น การทำพินัยกรรม การรับบุตรบุญธรรม การพิจารณาเรียนสมัครชาวโรมันเป็นพลเมือง เป็นต้น ทุกสภานิติบัญญัติรับผิดชอบต่อนคร ในการจัดตั้งและจัดส่งกองกำลังทหารราบทั่วประเทศ ทุกตำบลก็ต้องร่วมมือกับนครในการจัดตั้งและจัดส่งกองกำลังทหารมาเข้ากองทัพโรมัน การรวมตัวหมู่บ้านเข้าเป็นตำบล โดยเนื้อแท้แล้ว จึงเป็นการจัดตั้งเพื่ออำนวยความสะดวกและอี้่อประโยชน์แก่การทหารและการออกเสียงเลือกตั้ง

5.2 สภานิติบัญญัติ

สภานิติบัญญัติเป็นองค์กรผู้แทนของบรรดาตรราชูคลที่มีอำนาจมาก สภานิติบัญญัติมีอำนาจตัดสินใจในหัวหน้าผู้อ้วนโสของแต่ละตรราชูคลใหญ่ จึงอาจแปลคำ Senate ได้ว่าเป็นสภานิติบัญญัติ หรือพฤษภา (Assembly of elders, Patres) เมื่อแรกเริ่มนี้สภานิติบัญญัติ สมาชิกได้ชื่อว่าเป็น “ผู้อ้วนโสสูกเกณฑ์” (Conscript Fathers, patres conscripti) และคำนี้ได้กลายเป็นคำนำหน้าของสมาชิก กษัตริย์ทรงเลือกบรรดาหัวหน้าตรราชูคลใหญ่มาเป็นสมาชิก บรรดาตรราชูคลใหญ่ล้วนเป็นเจ้าของที่ดิน มีที่ดินจำนวนมากและความมั่งคั่ง ถือได้ว่าเป็นชนชั้นสูงเจ้าที่ดิน (Landed Aristocrats) เมื่อสภานิติบัญญัติมีสมาชิกมาจากชนชั้นนี้ และสมาชิกก็เป็นหัวหน้าผู้อ้วนโส (Patres) ของตรราชูคลยิ่งใหญ่ สภานิติบัญญัติย่อมถูกนับเนื่องว่าเป็นสภากองบรรดาผู้อ้วนโส (Patres) ซึ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ (Elite) ทรงพลังในสังคม กลุ่มเล็ก ๆ นี้คืออภิสิทธิชน เรียกงานกันว่า ชนชั้นพาร์เชียน (Patricians) ตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติในรุ่นต่อมาล้วนเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายจากรุ่นแรกนั้น และเป็นตำแหน่งสมาชิกจากการที่กษัตริย์ทรงแต่งตั้ง ตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติเป็นตำแหน่งสืบทอดตรราชูคล บรรดาพาร์เชียนคือชนชั้นกลุ่มเล็ก ๆ ที่แยกออกจากต่างหากจากปวงประชาโรมัน

สภานิติบัญญัติทรงไว้วางอำนาจทางการเมืองโดยตรง เป็นอำนาจที่มาจากการสำคัญของตัวบุคคลเองผู้เป็นสมาชิก และเป็นอำนาจที่มาจากการที่สภานิติบัญญัติเป็นผู้คัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมเพื่อเสนอให้สมัชชาหมู่บ้าน (Comitia Curiata) เห็นชอบให้เป็นกษัตริย์ บรรดาพาร์เชียนผู้ภาคตำแหน่งสำคัญทางการเมืองและทางศาสนา โดยการเป็นผู้ปกครองทั้งทางโลก

และทางธรรม พาตริเซียนผู้เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปักษ์ของมีหน้าที่ตั้งพิธี เมื่อมีอำนาจมากเข่นนี้ พาตริเซียนย้อมถือสิทธิ์ความคุณทรัพยากรในแผ่นดิน กลุ่มพาตริเซียนคือขุนนางชั้นสูงผู้ปกครอง มีทั้งอำนาจและความมั่งคั่ง อีกทั้งยังมีองค์กรผู้แทนของตนคือสภาซีเนต เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มไว้ด้วย อภิสิทธิ์ชั้นกลุ่มเดิมนี้เป็นกลุ่มที่ปิดกั้นไม่ให้บุคคลภายนอกเข้ามา เจือปนสายโลหิต มีจารีตประเพณีห้ามชนชั้นอื่นแต่งงานกับพาตริเซียน บรรดาพาตริเซียนรักษาเชื้อสายวงศ์ตระกูลของตนให้บริสุทธิ์ด้วยการแต่งงานกันเอง พาตริเซียนเป็นชนชั้นสูงที่มุ่งรักษาอำนาจไว้อย่างยิ่งขวัด

ระบบราชศับป์ไทยที่มีองค์กรผู้แทนถ่วงดุลพระราชน้ำา ได้แก่ สภาซีเนต สมัชชา หมู่บ้านและบรรดาสภามหมู่บ้าน เป็นระบบการปกครองของชนชั้นสูงเพื่อชนชั้นสูงโดยแท้ โกรธวงศ์ทั้งหลายล้วนครอบจ้ำการเมืองตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน (ในสภามหมู่บ้าน) ขึ้นมาจนถึงระดับนคร สังคมโรมันที่มีโครงสร้างและสถาบันการเมืองเช่นนี้ ย่อมเป็นสังคมที่ประกอบด้วยครอบครัว โกรธวงศ์และสภามหมู่บ้านภายใต้ฉาชาน้ำาของโกรธวงศ์ ประชาชนทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะประเภทพลเมือง (Citizen) ล้วนมีหน้าที่ต้องรับใช้กรโอดต้องถูกเรียกเกณฑ์ทหาร และเสียภาษี พลเมืองชั้นสูงเท่านั้นที่มีสิทธิทางการเมืองและเป็นทหาร ถือเป็นอภิสิทธิ์ชั้นล้วนสามัญชนคือประชาชนชั้นสองรองจากพวกพาตริเซียน ถูกกีดกันไม่ให้มีบทบาทร่วมปกครองนครและร่วมใช้อำนาจ ถูกกีดกันไม่ให้แต่งงานกับบรรดาพาตริเซียน อันที่จริงแล้ว บรรดา กษัตริย์ได้ทรงปกป้องสามัญชนบ้างเพื่อเป็นฐานอำนาจของพระองค์ แต่บทบาทของกษัตริย์ ไม่แน่นอนมั่นคง

6. การทหาร

บรรดาชุมชนใหญ่ๆอยู่ในอิตาลี ไม่ว่าจะเป็นชุมชนของกลุ่มชนใด ล้วนจัดตั้งกองทัพโดยเกณฑ์ชาวนาเสรีเป็นทหาร หน่วยรบเป็นทหารราบทดิอาวุธหนัก (Heavy-armed infantry) และจัดขบวนรบแบบฟานาเลนซ์โดยมีหั้งทหารราบทุ่มเกราะ (Hoplite) ที่เป็นพลเมือง ถือหอก ดาบสั้น โล่กลม ติดแผ่นหน้าอก ใส่สนับหน้าแข้ง ตามแบบแผนการทหารของกรีซ

ในศตวรรษที่ 7 ก.ค.ศ. นครโรมมีความสัมพันธ์กับบรรดานครของชาวละติน มีการอพยพ การตั้งถิ่นฐานและการเคลื่อนไหวไปมาหาสู่กันเป็นปกติวิสัยในแวดวงชาวละติน ดินแดนตะติอุ่นบังมีความเจริญต่ำกว่าเพื่อนบ้านทางใต้คือ กรีซ และทางเหนือคือ อีทรัสกัน ข้อเท็จจริงนี้เพียงประการเดียวที่สามารถอธิบายได้ว่า เหตุใดนครโรมจึงไม่สามารถรักษาความเป็นไทยไว้ได้มีเมื่อ 507 ปี ก.ค.ศ.

นครโรม ภายใต้ஜา呀อামাজেন্টেরัสคัน

พลังอำนาจของสถาบันทางการเมืองและการทหารอีทรัสคันได้ทำให้ชาวอีทรัสคันสามารถจัดตั้งสันนิบาตแห่งนครทั่วโลก (League of cities) ขึ้น สันนิบาตแห่งชาวยামাজ ครอบจักรภูมิแคนไกลขึ้นไปทางเหนือถึงอุ่นแม่น้ำโปล และแผ่ลงไปทางใต้ถึงดินแดนตะติอุ่น และกัมปานีย เมื่อถึงศตวรรษที่ 7 ก.ค.ศ. อีทรัสคันได้ครอบครองดินแดนเอตรเรียซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการค้าและอุดมสมบูรณ์ นี่คือที่ตั้งของนครโรม ผู้อาวุโสтар์กิวน (Elder Tarquin) ได้ใช้อำนาจที่นี่ครองเมืองแม่น้ำติเบอร์ นี่คือที่ตั้งของนครโรม ผู้อาวุโสtarquinius (Ancus Marcius) ตีนพระชนม์ เมื่อ 625 ปี ก.ค.ศ.

ชาวอีทรัสคันได้ใช้ที่ตั้งของนครโรมบนพื้นที่ที่แม่น้ำติเบอร์ (Tiber ford) เป็นจุดยุทธศาสตร์ จากนั้น ชาวอีทรัสคันได้ควบคุมดินแดนตะติอุ่นทั้งทางกายภาพและวัฒนธรรม โดยการหล่อหลอมวัฒนธรรมอีทรัสคันให้เข้ากับวัฒนธรรมละติน ชาวอีทรัสคันได้ใช้ชีวิตผสมผสานเชื้อสายกับชาวละติน วัฒนธรรมอีทรัสคันทรงพลังในการสร้างนครโรมให้ยิ่งใหญ่กว่าเดิม

สิ่งแรกที่ปรากฏชัดเจนคือ โฉมหน้าของนครแบบละตินเปลี่ยนแปลงเป็นแบบอีทรัสคัน ชาวอีทรัสคันผู้ปักครองได้ส่งเสริมให้ชาวละตินมีวิถีชีวิตในเมือง นครโรมเองเริ่มรับกระแสใหม่ของการยัธรรมกรีกโดยผ่านชาวอีทรัสคัน วัฒนธรรมโรมภายใต้จลาจลอำนาจอีทรัสคัน ไม่เหมือนวัฒนธรรมโรมแบบเดิมอีกแล้ว

1. นครโรม : รูปลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลง

เมื่อชาวอิทรัศกันเห็นว่านคร โรมเป็นจุดยอดศาสตร์ ชาวอิทรัศกันก็ได้พัฒนาคร โรม เริ่มต้นด้วยการรวมนิคมดินฐานของชาวชาร์บีน (Sarbine) บนเขาquiрinal (Quirinal) และ เขากาปิโคลินเนื้ากับนคร โรม เป็นการขยายพื้นที่ของนครออกไป นคร โรมเริ่มนี้แผนผังเมือง เหมือนนครรัฐกรีก โดยการกำหนดให้เขากาปิโคลินเป็น “เมืองบน” (Acropolis) แบบกรีซ เป็นศูนย์กลางของความเชื่อถือศรัทธาในเทพเจ้า และเป็นศูนย์กลางของการตั้งพิธีปฏิบัติบุชา เทพเจ้าตามเทวालัยทั้งหลาย ออาทิ เทวालัยของพระเทพญูปิเตอร์ พระเทวีจูโน (Juno) พระเทวีมิ แనร์วา (Minerva) แห่งหัตถกรรม

รูปลักษณ์ของนคร โรมเปลี่ยนแปลงเห็นชัดจากการมีฟอรัม (Forum) ชาวอิทรัศกัน ได้ใช้ความรู้ความชำนาญของตนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาพื้นที่ หนองบึงของนคร โรม พื้นที่นี้เดิมใช้เป็นเขตสุสาน วิศวกรอิทรัศกันได้ทอนน้ำออกจากหนองบึง ลงสู่ดูดลอกไปออกแม่น้ำติดแบร์ แล้วปรับพื้นที่นั้นให้เป็นที่ชุมนุมสาธารณะ (Public meeting place) เรียกว่า ฟอรัม เป็นพื้นที่กว้างมีตลาด เทวालัย อาคารสถานที่ประชุมอเนกประสงค์

ภายในฟอรัม มีทางศักดิ์สิทธิ์ตัดผ่านตามทางชั้ยไปขวาง ทางทิศใต้มีตลาด ศูนย์การค้าและธุรกิจ มีอาคารที่ทำการของรัฐ หอหนังสือและศาล ทางทิศเหนือมีที่ประชุม ของสมัชชาพลเมือง (Citizen's Assembly, Comitia, สถาบันบ้าน) ฟอรัม เป็นสถานที่ดำเนิน กิจกรรมทางการเมือง เช่น รัฐกิจและสังคมจนถึงสมัยสาธารณรัฐต่อมา ต่อจากสมัชชาพลเมือง คือ สถานที่ประชุมของสถาบันเซนต์ (Curia) ในบริเวณดังกล่าว มีเทวालัยมากมายและอาคาร สถานที่มากมายเพื่อใช้ประโยชน์ทางศาสนาและทางกิจกรรมสาธารณะ หนึ่งในนั้น ไม่ใช่เทวะลัษ พระเทพีเวสตา (Vesta) แห่งเตาไฟ เป็นพระราชน后 (the Regia) ในสมัยสาธารณรัฐต่อมา พระ ราชวังค์ถูกยกเป็นบ้านพักของประธานนักบุญ (Chief priest, pontifex maximus)

ฟอรัมคือ สถานที่ชุมนุมสาธารณะ เป็นจัตุรัสสาธารณะ (Public Square) เที่ยบเท่า กับพัฒนาการของตลาดแบบกรีซ (Agora) ฟอรัมถูกยกเป็นศูนย์กลางของชีวิตในที่สาธารณะ (Public life) นคร โรมมีฟอรัมหลายแห่ง ในสมัยจักรวรรดิโรมัน นครใหญ่ทุกแห่งของ จักรวรรดิล้วนมีรูปแบบโรมันโดยมีฟอรัมเป็นหัวใจของนคร

ชาวอีทรัศกันได้สร้างระบบป้องกันที่ดึงใหญ่โดยพาราให้แก่นครโรม นครโรม กลายเป็นนครที่รวมสรรพสิ่งไว้ที่ส่วนกลาง จากเดิมเป็นกลุ่มนหูบ้านที่มีแต่กระท่อมใช้ไม้และหินแฝก ชาวอีทรัศกันได้แปรโฉมนนครโรมให้กลายเป็นนครที่มีขนาดใหญ่และเจริญรุ่งเรือง ในอิตาลีภาคกลาง ชาวโรมันได้ดำเนินวิถีชีวิตตามแบบอย่างวิถีชีวิตในเมืองแบบอีทรัศกัน

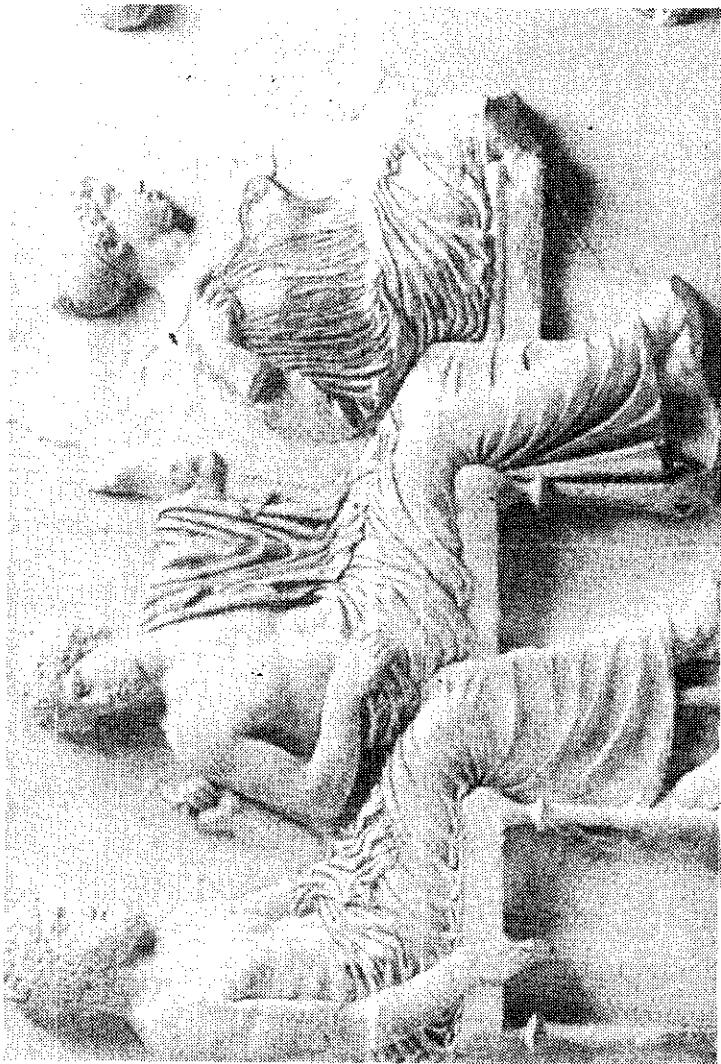
2. เศรษฐกิจ

นครโรมในสมัยอีทรัศกันปัจจุบันมีการเกษตรเป็นอาชีพหลัก การค้ามีประสิทธิภาพประสิทธิผลมาก เพราะชาวโรมันสามารถควบคุมการขนส่งและการค้า โดยเฉพาะการขนส่งและการค้าเกลือ โดยการสร้างระบบเครือข่ายถนนหนทาง ไปตามที่ราบชายฝั่งทะเลของอิตาลีตะวันตก เส้นทางถนนสำคัญคือ เส้นทางจากแม่น้ำติดแบร์คต่อผ่านบรรดาเขาอัลบัน (Alban Hills) ไปสู่ลุ่มแม่น้ำโคลเดรุส (Tolerus) อิกเส้นทางหนึ่ง จากแม่น้ำติดแบร์ไปขึ้นที่อเรตุม (Eretum, หรือ Crustumeria) ไปสู่ลุ่มแม่น้ำโคลเดรุส ชาวโรมันได้ควบคุมเส้นทาง วางแผนตรวจสอบตราเส้นทางให้มีความปลอดภัยและเก็บภาษีผ่านทาง ประสิทธิภาพประสิทธิผลของการควบคุมเส้นทางย่อมทำให้การค้าเจริญ ก่อเกิดความมั่งคั่งมหาศาลแก่ชาวโรมัน สินค้าและบริการกระจายไปทั่วทั้งคาบสมุทร ไม่ว่าจะเป็นสินค้าและบริการของคินแคนและติอุน อีทรัศกันหรือนิคมกรีกในอิตาลีใต้ เป็นครั้งแรกที่โรมเริ่มเข้าสู่วงโคจรแห่งไฟศาลอของอารยธรรมเมดิเตอร์เรเนียน บรรดาพ่อค้า ช่างศิลป์และช่างฝีมือหลังไหลดมาสู่นครโรม ประชากรของนครโรมได้เพิ่มมากขึ้น นครโรมมีขนาดขยายใหญ่มากกว่าเดิม รูปลักษณ์เปลี่ยนแปลงไม่เหมือนเดิมอีกต่อไปแล้ว

3. ความเชื่อถือ

ชาวอีทรัศกันได้นำความเชื่อถือแนวใหม่มาให้ชาวโรมันรู้จัก ก่อนอยู่ภายใต้การปกครองของพวกอีทรัศกัน ชาวโรมันไม่เคยสนใจการว่าทวยเทพทรงมีรูปลักษณ์และอุปนิสัยเชิงมนุษย์ ชาวโรมันนับถือบูชาเทพ 3 (Triad) คือ เทพเจ้ามาร์สแห่งสงคราม พระผู้พิทักษ์นครและคลบันดความอุดมสมบูรณ์ของพืชผล เทพเจ้ายูปีเตอร์แห่งฟ้า และเทพเจ้ากวีรินุส (Quirinus) ของชาวนีน ชาวโรมันมิได้สร้างเทวรูปและเทวสถาน

(အောင်) အောင်၊ မြတ်ချော်၊ မြတ်ချော်၊ မြတ်ချော် : အမိန့်မျှ

เมื่อชาวอิทัรัศกันปักกรองโรม ชาวอิทัรัศกันได้กำหนดเทพ 3 ให้ชาวลัตินใหม่ แทนคณะเทพเดิม คือ เทพเจ้ายปีเตอร์ (เดิม) พระเทวียูโน (Juno) และพระเทวีมิเนร์วา (Minerva) ชาวลัตินได้เรียนนับถือบุษราุปเคารพและมีลักษณะคล้ายบุษราุปตามแบบกรีกและสร้างเทวालัยเพื่อเป็นที่สถิตและเป็นสถานที่ตั้งพิธีบูชาเทวตา เทวालัยตั้งอยู่บนเขาภูโคลิน

ประเพณีการตั้งพิธีบูชาบูญ สังเกตและตีความเครื่องในสัตว์ที่ถูกบูชาบูญเพื่อดูอนาคต ก็เป็นประเพณีแบบของชาวโรมันเริ่มนิยมและยึดถือปฏิบัติ

4. สังคม

ชาวอิทัรัศกันได้จัดตั้งผู้คนและองค์กรของสังคมใหม่ให้ผูกพันไว้กับการทหารที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว พระเจ้าเซร์วิอุส ตูลลินุส (Servius Tullinus, เมื่อ 578-534 ปี ก.ค.ศ.) โปรดให้การทหารใช้ยุทธวิธีของทหารราบทุ่มเกราะหนัก (Hoplite tactics) ซึ่งเป็นระบบกลยุทธ์ (System of warfare) แบบกรีซ ความเปลี่ยนแปลงทางทหารครั้งนี้ได้ทำให้มีการเลิกการทหารที่เดิมเกณฑ์ทหารจากหมู่บ้านและเลิกการเมืองการปกครองที่เดิมมีพื้นฐานอยู่ที่หมู่บ้าน (Curiae) ด้วย ระบบทหารและระบบการเมืองได้เปลี่ยนแปลงลายเป็นระบบที่ถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน (Property holding) เป็นเกณฑ์ เลิกคดินิยมถือพื้นที่เป็นเกณฑ์

ชาวอิทัรัศกันแบ่งผู้คนที่เป็นพลเมืองในสังคมเป็น 2 ชั้นชั้น โดยถือทรัพย์สินเป็นเกณฑ์มากกว่าพื้นที่หมู่บ้านเป็นเกณฑ์ ดังนี้

1. เจ้าของที่ดิน เป็นพลเมือง (Citizen) ชนชั้นเดียว (A single class) ผู้มั่งคั่ง สามารถจัดหาอาวุธเองเพื่อเป็นทหารรับใช้นคร ชนชั้นเดียว呢แบ่งเป็น 5 ชั้นตามยศชั้นและคุณภาพของอาวุธที่จัดหาตามกำลังทรัพย์ แต่ละชั้นจัดแบ่งเป็นหน่วยกำลังรบทหารราบ (Military units) เรียกว่า กองร้อยหรือเซนจูรี (Centuries) มีกำลังพล 100 คน เป็นทหารราบที่อาวุธหนัก (Heavy infantry) ตำแหน่งผู้บังคับบัญชาเรียกว่า ร้อยเอกหรือนายร้อย (Centurion, แปลว่า หัวหน้าของคน 100 คน) กองทัพมีลักษณะเป็นกองทัพอาชีพ นายร้อยเอกเป็นนายทหารระดับกลางของกองทัพ กองร้อยทหารราบแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

ก. กองร้อยทหารม้าขนาดเล็ก มีอาวุธอย่างดีเลิศ เพราะเป็นกองร้อยที่ร่วมกองร้อยประเภทนี้แม้มีขนาดเล็ก แต่มีปริมาณกองร้อยมากกว่ากองร้อยประเภทฯ.

ข. กองร้อยขนาดใหญ่ ติดอาวุธดีพอประมาณ มีปริมาณกองร้อยน้อยกว่าประเภทก.

พลเมืองชายที่มีอายุสูงกว่า 47 ปี มีปริมาณน้อย เป็นชนกลุ่มน้อย แต่ควบคุมกองร้อยครึ่งหนึ่งในแต่ละชั้น กองร้อยทหารราบที่มีวินัยครั้งครัด มีการนำที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมาก เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้กองทัพอาชีพประสบความสำเร็จในการทหาร

2. ชนชั้นได้ต่ำ (Under class, infra classem) เป็นชนชั้นที่ไม่มีทรัพย์สิน ถูกกีดกัน ไม่ให้เป็นทหารและมิให้มีส่วนร่วมในการปกครอง

5. การเมืองการปกครอง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การปกครองแบบอิทธิพลเป็นแบบกษัตริย์ปกครองตามแบบอย่างระบบราชบัลลังก์กรีก เมื่อได้ปกครองดินแดนและดิน ชาวอิทธิพลได้เพิ่มพูนอำนาจให้แก่ระบบราชบัลลังก์ไปแบบลั่นติน บรรดาภยติราชบัลลังก์ทรงเป็นผู้ปกครองทางโลกและทางธรรม โปรดให้ตั้งพระราชบัญชาเทวตา ทรงนำกองทัพ ทรงเป็นผู้พิพากษาสูงสุด และทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุด สัญลักษณ์แห่งพระราชอำนาจคือ ขวนและมัคแนงไม้ (Rod) รวมเรียกว่าแนงไม้ (Farcus) มีข้าราชการชั้นสูงเชิญแนงไม้ตามขบวนเสด็จ ประเพณีโรมันในสมัยจักรพรรดิต่อมา ก็มีการตั้งคณะบุคคลชุดหนึ่งให้มีหน้าที่อัญเชิญแนงไม้เกียรติยศ (farces) นำหน้าผู้ปกครองสูงสุด

บรรดาภยติราชบัลลังก์ทรงอุทิศพระองค์เพื่อกิจการสาธารณและกิจการขยายพระราชอาณาเขต เมื่อถึง 550 ปี ก.ศ. การปกครองของอิทธิพลตกอยู่ในมือของบรรดาเจ้าน้ำที่ฝ่ายปกครอง (Magistrates, ผู้มาจากการเลือกตั้งทุกปี) กษัตริย์อิทธิพลไม่ได้ล้มเลิกการเมือง การปกครองแบบเก่าของชาвлัตินเสียทั้งหมด

ความเปลี่ยนแปลงทางทหาร โดยจัดตั้งกองร้อยดังกล่าว ได้ทำให้การทหารมีประสิทธิภาพมาก ความอยู่รอดของบรรดาครุฑ์โดยเฉพาะนกรโรม ต่อไปนี้ต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพทางทหาร นายทหารมีบทบาทสำคัญในการเมืองโดยอัตโนมัติ การเป็นสมาชิกของชนชั้นเจ้าของ

มัด言行งไม้ (Farces)

บริหารแบบมัด言行งไม้ : สัญลักษณ์แห่งอำนาจหน้าที่

ที่คิดหมายถึงการเป็นพลเมืองที่มีการแบ่งขั้นชั้นด้วย สมาชิกของชนชั้นเจ้าของที่ดินผู้มั่งคั่ง เป็นนักรบในกองร้อยขนาดกลุ่มเล็ก ๆ กองร้อยได้รับสิทธิทางการเมืองเป็นพิเศษ ในปลายศตวรรษที่ 7 ก.ศ. การปกครองแบบอิทธิพลได้กำหนดให้มีสมัชชาททหารกองร้อย (Comitia Centuriata หรือ Centuriate assembly) เดิมบรรดาคนของชาวละตินรวมทั้งนครโรมมีองค์กรผู้แทนชนชั้นเพียง 2 องค์กรคือ สถาชีเนตและสมัชชาหมู่บ้าน (Comitia Curiata) ในสมัยอิทธิพลปกครองอิตาลีกลางจึงมีองค์กรผู้แทนสามองค์กร

สมัชชาททหารกองร้อยมีวิธีการออกเสียงลงมติโดยการนับ 1 กองร้อย 1 เสียง มิได้ใช้วิธีการนับ 1 คน 1 เสียง สมาชิกส่วนใหญ่ของสมัชชาคือ กองร้อยที่มีขนาดเล็กที่มั่งมีและมีปริมาณกองร้อยมากกว่ากองร้อยที่มีขนาดใหญ่กว่าแต่มีปริมาณกองร้อยน้อยกว่า สมัชชาททหารกองร้อยยกเป็นสมัชชาของนายทหารม้ากลุ่มเล็กผู้ร่วมราย วิธีการออกเสียงเช่นนี้ค้ำประกันให้นายทหารผู้มั่งคั่งของกองร้อยขนาดเล็กที่มีปริมาณมากเป็นกลุ่มใหญ่ในสมัชชา สามารถครอบงำกองร้อยทหารขนาดใหญ่ที่เป็นกลุ่มน้อยมากขึ้นได้ โดยปกติแล้ว นายทหารของกองร้อยขนาดเล็กเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่อวุโส สามารถครอบงำนายทหารชั้นผู้น้อยผู้อ่อนอวุโสกว่ามาก วิธีการออกเสียงเช่นนี้ยังเป็นเครื่องค้ำประกันให้นายทหารอวุโสผู้มีหัวคิดอนุรักษ์นิยมสามารถควบคุมสังคมได้ด้วย

ในสมัชชาททหารกองร้อย สมาชิกทุกคนมีสิทธิ์มีเสียงในการตัดสินเรื่องต่าง ๆ ของนคร ในสมัย古 ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นเป็นชนชั้นสูง (Patrician) และชนชั้นสามัญ (Plebeians) สมัชชาททหารกองร้อยมีหน้าที่ตรากฎหมายบังคับ ต่อมามีอำนาจในการเลือกตั้งตำแหน่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและเจ้าหน้าที่ฝ่ายตัดสินคดี อำนาจหน้าที่ดังกล่าวเดิมเคยเป็นของสมัชชาหมู่บ้านระบบราชบัตปไตยอิทธิพลเป็นระบบของการปกครองร่วมกันทุกฝ่ายคือ กษัตริย์ สมัชชาททหารกองร้อย สถาชีเนตและสมัชชาหมู่บ้าน

อย่างไรก็ตาม จักรพรรดิอิทธิพลไม่เคยสามารถปกครองจักรพรรดิแบบรวมอำนาจได้สำเร็จ ระหว่างศตวรรษที่ 6-5 ก.ศ. ระบบราชบัตปไตยได้พัฒนาและเปลี่ยนเป็นระบบ oligarchy สถาชีเนตและสมัชชาททหารกองร้อย ซึ่งล้วนเป็นองค์กรผู้แทนของชนชั้นสูง (Aristocratic assemblies) ได้คัดเลือก (Select) บุคคลเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเป็นคู่ ๆ หรือเป็นหน่วยคณะผู้แทน ("colleges") ระบบราชบัตปไตยมีลักษณะเป็นการปกครองโดย

หมู่คณะแบบประชาธิปไตยสาธารณรัฐ นับเป็นวิธีการคัดเลือกเข้าสู่ตำแหน่งคู่กันเพื่อตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจกันเอง มิให้มักใหญ่ไฟสงคิดรวมอำนาจเด็ดขาดเสียอง ระบบการปกครองแบบนี้จะกลายเป็นพื้นฐานของการปกครองโรมันในสมัยต่อมา

นอกจากความเปลี่ยนแปลงทางทหารซึ่งทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองแล้ว ทั้งกระบวนการทা�iyสุดยังทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงอีกรึ่งหนึ่ง เสมือนการเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนเป็นวัฏจักร เมื่อมีการจัดตั้งรวมตัวผู้คนเป็นหน่วยรบแล้ว การจัดตั้งระบบผ่า (Tribal system) ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย มีการปรับโครงสร้างใหม่โดยการจัดตั้งรวมตัวผู้คนตามภูมิศาสตร์ ไม่ยึดถือตามสายโลหิตหรือครอบครัวอีกต่อไป คนมาใหม่ในคราสามารถรวมหมู่เหล่ากลุ่มกลืนได้ง่ายดาย ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นคนอิทธิศักดิ์ ลิเกเรียน ชาร์บีน หรือเป็นคนคลาดีน ก็ล้วนเป็นพลเมืองผู้ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองอย่างเป็นแข็งกระตือรือร้น (Active citizens) ของนครโรมหรือนครอื่น ๆ

การปรับโครงสร้างระบบผ่ามีตัวอย่างให้ศึกษาได้ กือ ตัวอย่างองค์กรเขตของนครโรม เดิมนครโรมมี 3 เขต 3 ผ่า ได้แก่ ติติเอส (Tities) ลูเซเรส (Luceres) และรัมเนส (Ramnes) ผู้ปกครองใหม่กือ อิทธิศักดิ์ ได้ปรับโครงสร้างใหม่ ให้มีเขตหรือผ่า 2 ประเภท กือ เขต 4 เขตในนคร หรือเป็นเขตเมือง (Urban tribes) และเขตมากماยกันชนบท (Rural tribes) ในสมัยอิทธิศักดินปกครอง สังคมแสดงชนชั้นเด่นชัดว่าแตกต่างกันกือ ชนชั้นสูง (Patricians) และชนชั้นสามัญ (Plebeians) อิทธิศักดิ์ได้วางรากฐานการเป็นพลเมืองเสรี (Free citizenry) และจัดตั้งองค์กรของกองทหารและการเมืองในสังคมใหม่โดยได้รับอิทธิพลแบบกรีก

ความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นความเปลี่ยนแปลงทางรูปลักษณ์ของนคร ความเปลี่ยนแปลงทางการทหารและการเมือง หรือความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ล้วนทำให้สถาบันหลักในสังคมแปรเปลี่ยนรูปลักษณ์ (Transform) นับแต่นั้นมา

6. ศิลปกรรม

ในสมัยอิทัรัสกันเป็นใหญ่ ความเจริญรุ่งเรืองปราภูมิคือชัดจากหลักฐานโบราณสถานประเภทสุสาน อาคารสถาน เทวा�ലย บรรดาศินท้าที่ส่งเข้ามาอุบลโภคบริโภค ศิลปอิตาลีโดยเฉพาะศิลป์โรมันได้รับอิทธิพลศิลป์แบบอิทัรัสกัน

ในด้านอักษรศาสตร์ ชาวละตินโรมันได้คิดเปลี่ยนภาษาของตน โดยคิดเปลี่ยนพยัญชนะอิทัรัสกัน บรรดากรีและนักประพันธ์ชื่อต่อมา ไม่ว่าจะเป็น โพรแพรติอุส (Propertius) ติบูลุส (Tibullus) หรือลิ维 (Livy) ล้วนมีจินคนการและความคิดเห็นโดยได้รับอิทธิพลแรงดลบันดาลใจจากชาวอิทัรัสกัน แต่น่าเสียดายที่ไม่มีวรรณคดีเหลือรอดมาถึงปัจจุบัน

สถาปัตยกรรมละติน โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมโรมันได้คิดเปลี่ยนรูปแบบสถาปัตยกรรมอิทัรัสกัน ที่สำคัญคือ ช่องโค้ง (Arch) และโถงคุหा (Vault) บรรดาสุสานในทางทิศเหนือของนครโรม ได้แสดงอิทธิพลศิลป์อิทัรัสกัน ภายภาพสังคมชนชั้นสูง ผู้คนใส่เสื้อคลุมผ้าวุล์ข้าวแบบอิทัรัสกันที่เรียกว่า โตกา (Toga) ใช้ชีวิตที่มีความบันเทิงเริงร奕 นิยมมากเป็นพิเศษคือ กีฬาต่อสู้ระหว่างนุยย์กับนุยย์ ระหว่างนุยย์กับสัตว์ (Gladiatorial games) ศิลปกรรมลายภาพที่มีชีวิตชีวามาก อาทิ ภาพบนวนแห่งกองทัพยาตราภลัมจากส่วนรวมอย่างมีชัย ภาพสตรีมีลีลาการใช้ชีวิตที่เสรี ศิลปกรรมแสดงความเชี่ยวชาญทางกลวิธีของการผลิตเครื่องทองสัมฤทธิ์ เครื่องโลหะ และศิลป์ปั้นรูปประดิษฐาดินเผาสีแดงเป็นกลุ่ม ๆ (Terracotta statuary)

ระหว่างศตวรรษที่ 7-5 ก.ค.ศ. ชาวอิทัรัสกันตั้งตนเป็นใหญ่ เป็นผู้นำได้อย่างมั่นคงในภาคตะวันตกของอิตาลี อิทัรัสกันเป็นมหาอำนาจเริมทะเล (Maritime power) โดยควบคุมชายฝั่งทะเล เกาะซาร์ดิเนีย (Sardinia) และชายฝั่งทะเลติรเรเนียน ชาวอิทัรัสกันเดินเรือไปไกลถึงฝรั่งเศสและสเปน ด้วยพลประทัยหนึ่งนาทีในน้ำทะเลเดมดิเตอร์เรเนียน ชาวอิทัรัสกันต้องทำส่วนรวมหลายครั้งกับนิกมกริกในอิตาลีใต้และชายฝั่งทะเลของฝรั่งเศส โดยมีการถล่มเป็นพันธมิตรของอิทัรัสกัน

ความตกลั่นของอิทัรัสกันเกิดจากศึกสงครามกับกรีซดังกล่าว ชาวเขาก็ถูกความตามที่ราบชายฝั่งทะเล ในศตวรรษที่ 6 ก.ค.ศ. ชาวกริก ชาวละตินและแซนไนต์ (Samnite) ได้พากษานำขึ้นได้ชาวอิทัรัสกัน ศตวรรษต่อมา กองทัพเรืออิทัรัสกันพ่ายแพ้ครั้งใหญ่ที่เมืองคูเม

(Cumae, ตั้งอยู่ชายฝั่งอ่าวเนเปิลส์, Naples) ด้วยน้ำมือของชาวกรีกแห่งนครซีราคิวส์ (Syracuse, ในภาคซีซิลีตะวันออก) เมื่อ 474 ปี ก.ศ. ชาวกรีกได้ควบคุมทะเล ชาวเคลต์ (Celt, ชาติดินแดนในทางทิศเหนือของเทือกเขาแอลป์) ที่ได้ครอบครองดูมแม่น้ำไป ในการได้ของอีทรัสกันเอง ชาวโรมันก็ได้ยึดดินแดนภายใต้ของชาวอีทรัสกัน ชาวละตินท้าทายอำนาจอีทรัสกัน ได้สำเร็จ นับแต่นั้นมา อนาคตของนครโรมขึ้นอยู่กับการควบคุมดินแดนตะวันซึ่งมีชุมชนใหญ่ๆ อีก 30 แห่ง ประมาณ 510 ปี ก.ศ. นครโรมได้ตั้งตนเป็นมหาอำนาจใหญ่ในคาบสมุทรอิตาลี

เมื่อประมาณ 507 ปี ก.ศ. พระเจ้าтар์กวน ผู้ผยอง (Tarquin, the Proud) กษัตริย์อีทรัสกันแห่งนครโรมทรงถูกโค่นราชบัลลังก์ด้วยน้ำมือของชาวโรมันนกรบรชันชั้นสูง (Patrician) การล้มล้างอำนาจอีทรัสกันมีความหมายสำคัญยิ่งใด ? ให้มีการตีความกันหลายแนวทาง การล้มล้างอำนาจคือการล้มระบบอิทธิพล ? เป็นการซิงอำนาจกันในบรรดาคนกลุ่มผู้มีอำนาจของคระภูลสำคัญผู้ต้องการเป็นสามาชิกสถาปัตย์และต้องการเป็นชนชั้นสูงอภิสิทธิ์ชั้น ? การล้มล้างอำนาจเป็นการปฏิวัติขนาดใหญ่ (Drastic revolution) เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม (Social phenomenon) เพราะชาวโรมันมิได้ล้มอำนาจอีทรัสกัน หากแต่เป็นการเจรจาประสานผลประโยชน์มากกว่า ? การตีความสุดท้ายนี้แสดงเหตุผลว่า โดยเนื้อแท้แล้ว ชาวอีทรัสกันประสานกลมกลืนกับชาวโรมัน บุนนาคโรมันส่วนใหญ่มีเชื้อสายบรรพชนอีทรัสกัน มีความสัมพันธ์เชื่อมกันกับชนชั้นสูงในบรรดาคนอีทรัสกัน การขับไล่อีทรัสกันเป็นกระบวนการก่อการก่อขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป มากกว่าจะเป็นสงครามอย่างแท้จริง⁴

การล้มสุดอำนาจอีทรัสกันในการปกครองนครโรม ได้ทำให้เกิดระบบการปกครองใหม่แทนที่ระบบราชบัลลังก์ ระบบใหม่คือ ระบบประชาธิปไตย เมืองนครโรมปราสาจากสถาบันกษัตริย์ บรรดาคระภูลใหญ่ผู้มีอำนาจอิทธิพลได้กระทำการศึกษาอำนาจกัน ชนชั้นสูงเผชิญสามัญชนท้าทายอำนาจ มีความขัดแย้งจนถึงขนาดหินอาฐรขึ้นมาประทัดประหารกัน เป็นสงครามกลางเมืองหลายครั้ง มีผู้อธิบายว่า การที่สงครามอุบัติขึ้นเช่นนั้น น่าจะสืบเนื่อง

⁴ Cotterell, *Ancient Civilization*, p. 247.

มาจากการที่นคร โรม ไม่มีหัวกษัตริย์และผู้นำทางศาสนา (เดิมที่ กษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครอง ผู้นำทางโลกและทางธรรม) ความขัดแย้งสืบต่อเนื่องยาวนานมาก

ถึงกระนั้น ในท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองภายใน นคร โรมก็ยังสามารถสร้างความเจริญและสร้างจักรวรรดิยิ่งให้ลุ่มขึ้นมาได้อย่างน่าพินิจพิจารณาขึ้น ชาวโรมัน “ทำได้” อย่างไร ?

ครั้งหนึ่งในสมัยบูรพกा�ล ชาวโรมันเคยถือตนว่าเป็นชาวไร์ชานาและทหาร เป็นคนคุ้นเคยกับความเรียนง่าย ตรงไปตรงมา พร้อมที่จะปกป้องนคร โรม ในยามสงบ ก็ประกอบอาชีพเป็นปักติวสัม ทรรศนะและพฤติกรรมเช่นนั้นจะอยู่ ๆ เมล็ดใบไม้มี่อนคร โรม ได้ทะยานขึ้นสู่อันนาจ เป็นจักรวรรดิยิ่งให้ลุ่ม ชาวโรมันในสมัยเร่องอันนาจเชื่อว่า ประวัติศาสตร์นคร โรม เป็นประวัติศาสตร์ที่ทวยเทพได้ทรงกำหนดคลิขิตล่วงหน้าแล้วให้เป็นประวัติศาสตร์ความยิ่งให้ลุ่มของนคร โรม จากหมู่บ้านยากจนกลุ่มเล็ก ๆ ไม่กี่หมู่บ้าน ชาวโรมันได้สร้างจักรวรรดิขึ้นมา ชาวโรมันจะมีวิถีชีวิตเปลี่ยนไป ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป ประวัติศาสตร์อิตาลีได้พลิกขึ้นสู่หน้าใหม่แล้ว เมื่อนคร โรม เป็นสาธารณรัฐเมื่อประมาณ 507 ปี ก.ค.ศ.